

6

13-a

15

Tomo Arico

N.º 1 - P.º 2

~~a 76 b 20~~

6

13

D

9

6-13-a-15

DE TOTO EO

POEMATIS GENERE,

QVOD EPIGRAMMA

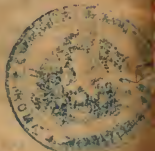
VVLGO DICITVR,

ET DE IIS, QVAE AD

illud pertinent, Libellus.

THOMA CORRAEA AVCTORE.

VENETIIS,

Ex officina Francisci Ziletti. 1569.

Handwritten notes:
A. W.
St. P. S. S.
G. D.

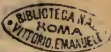

POTENTISSIMVM

D. SEBASTIANVM

Primum Regem Lusitaniæ &c.

THOMAS CORRAEA.

RINCEPS ingenij, & doctrinae Plato in quinto de rep. felices uocat eas resp. in quibus aut philosophi ad clauum imperij sedent, aut qui gubernacula regni tractant, philosophantur: nec iniuria: cum enim a sapientia tanquam a fonte promanet non modo bene uiuendi ratio, sed etiam honeste, & laudabiliter regendi remp. consilium, & administratio: hominis autem felicitas hac imbecillitate naturæ, & hac mole corporis detenti in eo sita sit, ut honesta, & turpia distinguat, quid expetendum, quid fugiendum sit, cognoscat, secundum eam cognitionem omnes actiones in uita, functionesq; humanas accommodet, (quoniam ad has duas res natum esse ui-

ri sapientes censuerunt) recte diuinus ille philo-
 sophus aut litteratis amandandam esse remp. aut
 ijs qui litteras colant, oportere iudicauit, ut res
 omnes secundas adipiscerentur. cum enim ni-
 hil in rerum natura sit homini utilius sapientia, ni-
 hil ex rebus omnibus humanis praestantius do-
 ctina, planum sane est, nihil etiam esse laudabi-
 lius docto, & litterato principe, cuius uitam do-
 ctina informet, ipse totius regni mores compo-
 nat. Est doctrina in quouis amanda, est utilis, est
 laude digna; sed non eodem modo in uiro prin-
 cipe, & qui munia publica obeat, atque eo qui se
 se abdat cum Musis, & intra priuatos parietes co-
 gnitionem omnem pertractet. Interest enim per
 multum inter litteratum principem, & doctum
 priuatum quempiam uirum. Nam si quis repe-
 riatur humili, & obscuro loco natus, qui scientijs
 omnibus animum excoluerit, omni uirtutum co-
 horte sit septus, ornamentis quibusuis ornatus,
 non tamen eas uirtutes in utilitatem omnium
 conferre, non eodem modo exercere potest, ut
 uir princeps. Et si enim tam optimatibus & prin-
 cipibus, quam tenuibus, & abiectis hominibus
 sit commune scientiae ornamentum: non tamen
 actio, & functio scientiae informata ex aequo utriq;

conuenit

conuenit. Actio enim uirtutum non cadit in quemuis, non conuenit iustitiae moderatio cui-
cunq;, non liberalitatis, non temperantiae. Cam-
pus sit necesse est, in quo euagentur, & excur-
rant functiones uirtutum. Sint oportet, quibus
imperare possis, ut congruenter iustitiae placitis
instituas tuas actiones. Sit quod des, desideratur,
ut liberalitatem colas: nec illa occasio cuiuis, nec
haec facultas datur, ut in officio esse, & tueri tuas
partes possis. Formamur omnes a natura ad haec
praeistanda: fingimur ut quae laudabilia sunt, sequa-
mur sponte nostra ea quoniam non est integris
uiribus, sed deprauata, & infirma praeceptis in-
stituiamur, ut uoluntatem confirmet ratio, & in
eam inducat uiam, qua recta ad omnem itur glo-
riam. Haec si quis habeat, fortunatum eum ego
appellabo, atque eo magis, si huc accesserit, ut
affluat fortunae commodis: non quod ad beate
uiuendum praesidij ego ponam aliquid in bonis
externis. Sic enim uiri consilio, & ingenio prae-
stantes statuunt, uirtutem primum esse bonum,
& per se expetendam in uita, non alterius boni
caussa quaerendam. Nam qui uirtutem exquirat
diuitiarum, aut honorum gratia, is nunquam per-
fectam laudem adipiscetur. Si uero ipsa merito
suo

suo per se se appetatur, diligatur, sit. in pretio,
 eam sane ueram laudem appetenti afferre potest.
 Hunc Deus praeter ceteros amasse uidetur, cui
 eam mentem dederit, ut praeter ceteros saperet.
 Hic nomen suum uindicat a tenebris, exemit ex
 obliuione, immortalitati consecrat. Hic est ex
 eo genere Heros, quē ardens euexit ad aethera
 uirtus. Domi uobis Sebastiane Rex potentissi-
 me, domi nascitur ista laus, nec foras petenda est
 insignis haec, & excellens gloria. Hoc patrimo-
 nium ceteris amplissimis haereditatibus Reges
 Lusitaniae maiores tui Regiae familiae uestrae
 adiungendū putarunt. cui si unquam merito laus
 ista tota debetur, debetur sane uni tibi Sebastia-
 ne Rex maxime, & debetur iure tuo. Cum enim
 tibi ad opes quas tibi summus Deus est elargitus
 amplissimas, non modo in Lusitania tua sed in bo-
 na Mauritaniae Aethiopiae, Americae parte, in
 amplissimis Indiae regnis, in ultimis orbis termi-
 nis tuis imperijs regiones subiecerit, prope infi-
 nitas, nihil fere possit accedere, nihil ad maiesta-
 tem regiam, quem Reges potentissimi plerique
 ut principem suscipiant, & colant; ut dominum
 obseruent, & uenerentur, & ut amicum diligant,
 nihil huiusmodi tamen magni faciendum esse pu-
 tasti;

tasti; si solida uirtute destitueretur. Virtutis a-
 more inflammatus iam inde a tenera aetate to-
 tum te studijs bonis consecrasti: ut qui pulchri-
 tudinem uirtutis cernerēs animo, nec aliud in ui-
 ta magnopere expetendum duceres. Tantum
 studio effecisti, & industria, ut quasi regiae ma-
 iestatis oblitus, indagandam tibi doctrinam labo-
 re & ingenio honestissimum iudicares. Et prima
 aetate eam imbiberes sapientiā, quae in omni ui-
 ta tibi comes, regnis tuis esse & futura modera-
 trix. Itaque quod alij multorum annorum curri-
 culo uix consequuntur; tandem tu natus deci-
 mum quartum annum es adeptus; ut & Latinam
 linguam teneas optime, calleas componendi car-
 mina rationem, in ceteris disciplinis non sis ru-
 dis, in mathematicis uero & cum ingenio, nec si-
 ne industria uerseris. Assequeris Rex maxime
 hoc tuo studio uel illud, ut cum omnium regum
 sis nobilissimus, omnium ad uirtutem accommo-
 datissimus, quorum alterum maiorum tuorum
 maximis in rebus testata uirtus declarat: alterum
 tuo Marte comparaueris, ut natura tua nata ad
 omnem uirtutem, & facta uideatur: Sis idem &
 habearis omnium doctissimus. Quae laus cete-
 ris tuis praeconijs meo iudicio est anteponenda.

Doctrinam

Doctrinam cum dico, uirtutis intelligo comitē,
 & administram, nec a uirtute separo sapientiam.
 Hanc te quia consecutum iam, aut consecuturum
 spero assiduo isto audiendi & legendi studio, bo-
 na omnia adeptum esse diuina in humana uita exi-
 stimo. Tu Sebastiane Rex maxime gaudē tuo
 isto immortali bono, frui, communica cum
 tuis, ut eos etiam felicitate tua efficias felices.
 Nam ita est natura comparatum, ut omnes in Re-
 gis, & Principis uitā tanquam in speculum intuea-
 mur: in eius uitae institutum oculos conijciamus,
 & ad illius similitudinem actiones nostras, & ra-
 tionem uiuendi fingamus, & formemus. Rex si
 sit ad arma propensus; studium armorum ample-
 ctuntur omnes, & in eo uigilant, laborant, con-
 tendunt, excellere enituntur, in quo regem ani-
 matum esse animaduertunt. Idem si litteras a-
 met, litterarum sequuntur omnes exercitatio-
 nem, & ad uirtutem comparandam sese compo-
 nunt. Illud maiores tui reges superiores Lusita-
 niae aperte docuerunt re ipsa: hoc auus tuus Ioan-
 nes tertius immortalitate dignissimus annis ela-
 psis non obscure ostendit crecto locis pluribus,
 magnis impensis, litterarum gymnasio, conuoca-
 tis, magnis suis sumptibus, doctoribus cuiusq; fa-
 cultatis

culcatis insignioribus. Armorum studium & si Lusitanae genti cum multis alijs nationib. erat commune, cesserunt tamen Lusitanis Ducibus magni quondam Imperatores, ut illae scriptis celebratae laudes indicāt, ut illa arma quae summum ferocissimis nationibus terrorem metumque incusserunt declarant, ut clara & exornata trophoea illustrium uictoriarum insignia, ut fixa in disiunctissimis terrarū oris monumenta praedicant, ut pleraque regna multis saeculis ne de nomine nota nostra tempestate tuorum maioriū diligentia, & tua ita classibus patēt, ut ea loca ad quae facilis, & quotidiana est transmissio. Litterarum laudem & doctrinae sibi aliae nationes uindicabant, uix ut nationes exterae fieri posse putarent, ut Lusitanus homo clarus in genere aliquo doctrinae euaderet, nec illi posse contingere ut Romanam ciuitatem furari, aut in tabulas irrepere unquā politioris litteraturae existimarent. Sed tantum potuit singularis aui tui liberalitas, & beneficentia, ut breui tempore tantam lucem maxima Lusitano nomini doctrina afferret, ut qua re dudum omnibus gentibus aliqua humanitate expolitis inferiores tui credebantur, ea nunc facile ceteris antecellant. Cogita

205

B enim

enim Rex potentissime, quo animo ille illud Sapientiae domicilium erexerit Conimbricæ, quanta auxerit diligentia, quanta benignitate adornarit, quanta sollicitudine semper quæ ad illud attingebant, peregerit, quam insolita non humanitate modo, sed beneuolentia complexus sit, quã liberaliter conuocarit, exceperit, aluerit doctores in quouis scientiæ genere præstantes ad iuventutem erudiendam Lusitanam. Iam reperies illud Regem optimum uoluisse, ut quoniã a Rege petimus omnes uiuendi rationem, & id sequimur, in quod principem uidemus inclinare, ut imbiberent litteras omnes quas ipse tantopere amaret. Id quo facilius posset obtinere, omnia sibi esse faciendâ, omnes adhibendas machinâs, nihil intemptatum relinquendum esse iudicauit: ut ex uirtute penderemus qui Regis laudabilem conatum imitaremur. Quod si fuit ullum tempus cum Lusitani homines rationes, & cogitationes omnes suas in studijs doctrinæ constituerunt, tunc profectò esse coepit, cum aquis tuus hoc regni ornamentum tanto ardore est amplexus ut pluribus in locis ditionis suæ sedem sapientiæ, & doctrinæ de suo erigeret, & quodam modo consecraret. Quo nomine merito laudandus

dus est, & ad omnē posteritatem litteris, & scri-
 ptis commendandus; & quod optime regnis suis
 consuluit, & quod optimo consilio litteratos ple-
 rosq; uiros adiciuit uoluntatis fidee administratos.
 Sed ille Lusitaniam seminarium uirtutis, & do-
 ctrinae uoluit esse, & ut excoleretur curauit. Fe-
 licibus genti nostrae auspicijs diuinitus in regnū
 successisti, Rex potentissime, cui hoc curae tan-
 topere est, ut nihil aliud uideatur esse (quae mul-
 ta sane sunt) quod cures. Nec solum pateris
 ut in te tui oculos conijciant, te intueantur, te
 imitentur: sed exemplo praeis, & te ut sequan-
 tur inuitas, cum doctrinae studia tanta conten-
 tione pertractes, ut qui uacuis curis omnibus
 & negotijs omnem aetatem litteris transmittit.
 Itaque ille sementem fecit, collegis tu uberrimos
 fructus: Illum desertae multis annis litterae uin-
 dicem ab obliuione habuerunt, te patronum &
 auctorem nunc sunt sortitae diuq; habebunt, ut
 emergat uirtus, honestum reuocetur, floreat
 boni mores, Sapientia in tuo imperio teneat im-
 perium. Nec solum enim tu praeclaram consue-
 rudinem ab Auo traditam tenes, sed amplificas,
 illustrioremque reddis. Ex quo patet felicem
 esse Lusitaniarum gentem, te Rege, qui non

modo sapientiae studeas ipse, sed ut alij studeant hortaris. Non solum ut ames, & foueas doctrinam: sed colas, & exornes, his gradibus ascendentes ad immortalitatem perueniunt ij Principes, qui & si multis saeculis iam sint extincti, uiuunt tamen in laude, eorumque fama una cum aeternitate propagatur. Quorum tu quia facta imitaris non est dubitandum, quin florentibus nominibus florentissimum inferas tuum, ut ne in omni temporum diuturnitate exarescat. Ma-
 cce uirtute Rex, laudibus eximie aui maiorumq; tuorum imitator, nae tu praeclare iudicasti laudem non esse in imperio nisi cum is qui imperat, eo sit dignus. Nam, ut ait ille, Reges uirtus, non diadema facit. Hinc reges uocamus lumina, & ornamenta regni, non quod praeluceant purpura, sceptro, & corona eniteant; splendescant uel ornatu regio: Sed quod uirtus ipforum, aliorum uitam illustrat, ad optimam rationem uiuendi allicit, mores bene constitutos conseruat, habentes confirmat, afflictos excitat, iacentes extollit, ipsi magnitudini imperij decori sit, & ornamento. Haec res impulit diuinum Platonem ut bene informatum illum suae reip. Regem omni cohorte uirtutum, omni illustrem ornamento in
 media

media urbe uellet domicilium habere, ut ex ac quo omnes illa uirtute frui, illa luce illustrari possent. Quod & si regibus superioribus maioribus tuis non defuit, tibi certe ut cum maxime suppetit, & in quouis genere laudis nemine ipsorum sis inferior, & in colenda doctrina omnes longo interuallo superatos relinquas. Auxerunt illi imperium, & potentiam amplificauit bellica uirtute, nauigandi gloria, incredibilique peruestigatione ultimarum terrarum ab Oceano Atlantico ac extima totius Africae litora, Indum, Gangē, Tapobranen; ad longe disitos Iaponios perueniunt, regni opes supra modum extulerunt, auri, argenti, gemmarum, aromatum copiā exaggerarunt, locupletarunt multos fortunis: Sed tu his non omisis, eisdem rebus non eadem aetate pares, & aequalis atque tua praeclara uirtute nouam aliam laudem qua eorum plerique caruerunt peperisti, ut uix ullum reliqueris tuis posteris amplificandi locum. Illi propugnauit Lusitani imperij fines: tu defensos non dimittens propugnandi curam aequitate, sapientia, religione munis, atque exornas. Illi potentiae suae auxilia: tu et tuo & tuorum animis amplissima ornamenta comparas. Tu uariarum cognitione

gnitione rerum tuum pectus, & tuorum mentes,
 & pietatis copijs: illi suos pecunia ditarunt. Facis tu ut multi in tuum regnum sapientiae pulchritudine allecti confluant: illi fecerunt ut ex solo, sedibusq; patrijs ciues in ultimas terras cōmigrarent. Illi eo genere laudis floruerūt, quod uelimus, nolimus cum multis exterarum gentiū imperatoribus aliqua ex parte communicandū est: tu ea gloria, quae est propria felicissimi principis enitescis. Illorum laudes celebrabūtur quidem, sed ita ut quos imitarentur eos habuisse fateamur, tuae in eodem genere aut pares, commendabuntur, aut praestantiores in hoc genere, quod instituisti tu solus eris antesignanus, & dux; te ceteri imitabuntur, ut iam sine timore ciues tui in te possint oculos conijcere, te intueri, a te uiuendi leges deducere. Aequum enim certe erat, ut Lusitanus Rex qui dat fruges ad uictū, daret etiam leges ad uitā. Sic enim memoriae est proditum Cererem Siciliae Deam incolis illius insulae, & segetum comparandarum rationem monstrasse, & sanciuisse leges, & placita, quib. ad humanitatē eorum animi informarentur. Tu tuis ciuibus cum tam large de tuo tribuas, ut uiuant: impartiaris necesse est eam formam uitae, quam

quam duce te sequantur: Vt ea laus quae Athenienſium quondam uel illius Deae propria eſſe uidebatur, tibi merito atque optimo iure tota deferatur. Quis enim eſt qui ignoret Luſitaniae Regem ita ſuos alere, ita ſuſtentare opibus, fulcire copijs, ditare de ſuo, ut pater omnium non Rex modo eſſe exiſtimetur? Solent alij ueſtigalia imponere, portoria in res omnes decernere, quacunq; uia, & ratione pecuniam erogare, ut ciues exhauriant: Tu quibus rationibus illis ſuccurras, eorum inopiam ſubleues, ſuſtentes uitam, cogitare, & efficere non deſiſtiſ. Vt tua beneficentia prope diuina in plures extendatur ſane quam lux illa ſolis communis omnibus uim ſuam & ſplendorem elargiatur. Hinc omnibus es carus, & amandus, non modo tuis, ſed ijs etiã, qui te nunquam uiderunt, neque eſt qui exiſtimationem uiri boni conſeruet, qui tibi iure tuo non gratificetur, ut poſſit. Ego uero Rex potentiffime, cum in mea & pueritia & prima adoleſcentia in illa tua bonarum artium officina Cornimbricenſi fingerer, & formarer ad politiones litteras, iam tunc ſane animo quantum tibi omnes tui deberemus, uidebam, quibus tamen uel rebus, uel oratione patefacere non inueniebã.

Veni in Italiam decimo fere ab hinc anno; Varijs in locis coepta studia mea refinxī, cum uiris doctissimis, quorum semper illa fuit altrix optima. Illud mecum statui non fore meum conatum inutilem ciuibus meis, si quae multorum annorum spatio sapiētissimis hominū doctrina praestantium colloquijs, consilijs, studio deniq; meo comprehendissem animo, ea aliquo modo cum alijs communicarem. Induxi animum ad negotium poeticum, quod & res mihi praeclara uisa est in qua conatum meum ponerem, & ex qua mirabiles fructus & uoluptatem omnes perciperent. Rem sum animo complexus maiore quam uires ingenij mei ferre queant: Sed tamen laudabilem, ut si non assequar, quia tamen optima concupierim, nemo me debeat reprehendere. Nam, ut ait ille, Quod si deficient uires, audacia certe Laus erit, in magnis, est uoluisse satis. Volui a primis quasi initijs rem totam exordiri. Cōposui primum libellum de componendi carminis ratione non inutilem iuuentuti, ut spero. Eum tuo nomini merito tuo dicārem, si dignum maiestate tua putassem: Sed nec hanc meam de Epigrammate commentationem dignam iudicabam, quae in tuo nomine daretur in uulgus, tamen

tamen gratificandi Regi meo uoluntas non patiebatur tantum silentium; dum maiora animo commētor, tibi nec ingrata, nec indigna ut arbitror futura, mittere ad te hunc exiguum libellum decreui testem obseruantiae in te meae, indicem uoluntatis, animi grati leue, sed contestatum munusculum. Tu Rex potētissime, quo animo maiora accipis, eodem hanc grati hominis significationem excipito. Nam tibi si grata esse studia haec intellexero, efficiam profecto ut uoluntati, & desiderio tuo quoad uires meae patiantur, satisfaciam. Texam indies maiora, & meliora, ut mihi non uoluntatem satisfaciendi, & gratificandi tui, sed facultatem defuisse omnes intelligāt: nec mihi in officio animum, sed in contentione, ingenium impedimento fuisse. Commentor de ceteris generibus carminum rationem, de artificio cuiusuis formae, & arte non pauca, propediē expediam, quae ubi absoluerō, ad maiora, & tuis auribus digna conferre me, deliberō: & ut ciuibz meis dem significationem hominis non ingrati, qui quae multorum annorum studio sum affecutus, illis deferā, & tuis Rex potētissime conatibus accommodasse ingeniū uidear, haec sum aggressus. Tu interea (quae tua est humanitas)

C

hunc

hunc supplicem libellum, quo soles uultu, excipies, & qui alijs comitatus tuæ fontes patefacis, mihi ne sint clausi curabis. Tum ego Deum opt. max. orabo, sospitet te & fortunet Rex optime, nobisque istam beneficentiam, comitatē, æquitatem, iustitiam, sanctimoniam, magnanimitatem diu, & multum seruet incolumem. Vale.

Roma Kal. Maij. CIO. IO. LXIX.

P R A E F A T I O
 IN LIBELLVM DE TOTO
 EO POEMATIS GENERE,
 QVOD EPIGRAMMA
 vulgò dicitur,
 ET DE IIS, QVÆ AD ILLVD
 PERTINENT.

VM multa sint poetae opera
 pulchra, admirabilia, diuina,
 tum nihil quod aut concinna
 breuitate, aut breui acumine di
 centis, aut arte ipsa magis in
 timos animi sensus afficiat, ac
 pene capiat, quam illud poe
 matis genus, quod Epigramma uocamus. Nam illud
 si uenustum, aptum connexumq; sit, teres, & ro
 tundum, ut inter se ita partes cohaereant, & con
 gruunt, ut distincte, breuiter, acute, & ornate sen
 tentia exprimatur, & admirationem mouet, & uo
 luptatem affert, non uulgarem. Multa arte opus est;
 sale, ingenij acumine, breuitate decora, dexteritate
 quadam, & iudicio; quod si quis ita componat epi
 gramma, ut laudem eius generis, & gloriam conse
 C 2 quatur

quatur, cum non leuem rem praestitisse iudicandum
est: si proxime accesserit, non minimi ducendus est
eius labor, quia ad pulchra; & laude digna conten-
derit, & in eo excellere uoluerit, quod pauci perfecte
sunt consecuti. Vt in pictura multos reperiemus maio-
ribus in operibus non contemnendos: nonnullos per-
fectos: in minoribus uero picturae formis suo colore,
& decoro effingendis, paucos affabre muneris sui eam
partem absolueri uidemus. In magna pictura etiam si
quaedam sint minus uenusta, nec locis apta, nec um-
bris distincta; multa tamen & colorum uarietate ca-
piunt, & distinctione membrorum, & uestium cultu,
& neruorum eminentia, statu, & situ intuentium ocu-
los, & animos afficiunt. In exiguis formis quoniam
omnia uno intuitu sunt spectanda, uno oculorum iudi-
cio eodem tempore ad animum referenda si quo in loco
peccatum sit, aut a decoro discessum, facile animaduer-
timus, & uel exiguo uitio totam picturam eo genere
improbamus. Idem accidit in epigrammate. Nam in
opere longo (boni praesertim poetae) multa esse est ne-
cesse, quae uoluptate afficiunt, & nonnullarum rerum
aut lenium, aut minus cohaerentium accessionem com-
pensent. In epigrammate uno eodemq; tempore om-
nia quae dicuntur in animum influunt, aut sententia
breuib; inclusa numeris simulac lecta est influit in sen-
sus

sus intimos, mouet, capit, excitat, expectationem ex-
 plet: aut explosa eijcitur, & repudiatur. Quoduis
 poetices genus est admirabile, si artificiose exprima-
 tur, quaeuis forma poeseos laude digna: Sed in epi-
 grammate breuitas delectat, acumen excitat, concin-
 nitas capit, haeret sententia, lepor uoluptate incredibili
 animum perfundit. Vt nihil sit iucundius, nihil dulcius,
 nihil laudabilius apto, acuto, breui, distincto, suis nu-
 meris absoluto epigrammate. Amamus omnes breuita-
 tem, res uero urbane, & false prolatas excipimus ala-
 cri, & prompto animo: Vbi uero quid a communi uso
 pronuntiatum, nouum, & inusitatum, admiratione di-
 gnum, siue nouo modo prolatum, aut legimus, aut au-
 dimus, capimus uoluptatem uel maximam, & memo-
 ria sepientes sententiam, uerba, & numeros repeten-
 tes, gestimus gaudio, & laetitia singulari afficimur.
 Fuerunt in pretio apud ueteres qui nullum non expres-
 serunt poeticae genus: Epigrammatum scriptores alij
 alio tempore floruerunt non sine laude, & ingenij ad-
 miratione. Sed hominibus nostris alijs siue studijs,
 siue negotijs, curis que distentis, si otium aduersus
 suppetit, hoc potissimum uideo poeseos genus arridere,
 huiusmodi probare omnes poeticas scriptiones. Nam
 & sermone Latino, & patrio breuia illa poemata am-
 plectuntur, in quae conijciant acutas sententias ad
 laudem,

laudem, uituperationem, irrisiōem, cauillationem, criminatiōem, & ad quaecūq; alia in quocūque genere accommodata. Quod cum animaduertērem & de eo poematis genere tam bene sentirem, ut si ita essem consecutus, id in meis rebus secundis numerarem, operae pretium me facturum existimaui, si quae uel ueterum lectiōe, uel studio meo potui colligere, quaeque in rem praesentem conuenire iudicaui, ea hic exprimam paucis, ut discentium utilitati consulam. Ut enim est praeclarum acutum, lepidum, & concinnum epigramma componere: ita ea tenere, quibus ad eam laudem perueniatur, magnificum. Nec enim vulgaris & quotidiana consequentis ingenij est, perfectum undique, et elaboratum artificio suo, & momento epigramma concludere. Non est in eo posita illius ratio & uis, ut sententiam numeris astringas, uocum copiam compares, epithetorum quasi quandam instruxeris suppellectilem, materiam ordine quodam distinxeris, ut magna grauius, submissa humiliter, mediocria temperate describas. Maiora sunt, quae requiruntur, nec ex grammaticorum officina petenda: sed ex abditis poeticae praeceptis haurienda, seligendaque iudicio quodam, & arte. Nec enim consilium illius, qui hoc in genere excellere elaborat id spectare debet, quod toti arti est commune, ut in poemate ioluptatem utilitati admisceat,

nec

nec minus oblectet lectorem, quam instruat: demon-
stret in uitij summam inesse turpitudinem, prope diu-
nam gloriam in uirtutibus: una denique, eademq; ope-
ra & sensus animi leniter afficiat, & mores cohone-
stet. Sed ut breuiter, acute, urbane, cum admiratione
afficiat, nihil ut animus requirat legentis. Ut qui le-
git, cum uoluptate legat; ac iudicet non esse omnia leui-
ter aestimantis, haec praestare. Sed eius qui ingenio
ualeat, polleat acumine, sit instructus arte, iudicium
adhibeat, naturam rei expendat. Non tamen est satis
hanc ad laudem consequendam ubertas illa ingenij a
natura donata, non breuium productarumque syl-
larum ratio, non dimensio numerorum, non canorus
uocū sonus sufficiunt. Quominus est mirandum si cū
ceteris informis, & partibus poetices tot principes ex-
titerint, in hoc genere ut excellerent, paucissimis conti-
gerit. Quod uel existimatione falsa ingenij accidisse
plurimis, qui eam rem tractauerunt, putandum est:
uel incititia, et artificij ignorantia, uel incuria quadam
est iudicandum. Illud tamen affirmare audebo, nullum
esse poematis genus utilius, & ad perfectam poeseos ab-
solutionem comparandam accommodatius, quam hoc
de quo loquimur. est enim haec exercitatio & ad in-
genium acuendum idonea, & ad acumen exprimendū
apta, & ad informandum animum pulcherrima supel-
lectili lauta, & absoluedam perfectam poetae & omni
laude

laude dignam scriptiōem magnopere necessaria alit copiam, siluescentem abundantiam coercet, necessaria inferit, amputat redundantia, nutrit concinnitatem & scribendi leporem. Ab hac & uenustas acquiritur, & uerborum optimorum, rerumque priorum delectus cognoscitur, & eorum constructio habetur, nec licentia numerorum quidquam, quod non sit necessarium inferi conceditur. Hac sententiarum concinnitas instruitur, & arguti, certi & circumscripti numeri, numerorumque ambitus de industria quaeruntur. Hac languor quasi quidam suo loco adhibitus laudem consequitur, & industria, ac studio non ex insidijs studetur scriptiōis pulchritudini. In hac nihil nisi aut graue, aut elegans admittitur, quod & transferat animos, & moueat huc & illuc. Qui motus cogitationis, argutia, uenustate, nouitate, constructione rerum, celeriter agitatus per se ipse delectat. Vt igitur aetas haec nostra quae cum alias poeticae partes amplectitur studiose, tum hanc assiduo usu, exercitationeque excolit, laudem eius generis sibi possit merito comparare, epigrammatis usum, naturam, artificium, genera, finem, uirtutes denique omnes, quae, & quales sint aperire, non erit inutile: de quo toto genere breuiter differere, abire non erit. Quod ut efficere possimus, re ab initio completemur, et quae utilia iudicauerimus, seligemus.

.....Caput

De notatione etymologiaque nominis
caput primum.

Magna uis inest plerunque in nomine ad aperien-
dam rei naturam, atque ideo uiri sapientes inde
iubent exordiri, quo commodius de tota re agatur.
Epigramma ueteribus cuiuslibet rei inscriptio, siue de
aliquo testificatio appellatur: seu dictum, sententia,
iudicium honoris, dedecoris uel causa prolatum, in quo
aliquid insit reprehensione, laude, commendatione, me-
moriam dignum. Ac etsi quamcunque scriptionem no-
men indicet (unde etiam Lemma epigramma dicitur)
tamen loquendi consuetudine, poetarumque usu pro-
prium nomen effectum est, eius generis poematis, quod
laudem uel uituperationem contineat: siue utriusque
rationem breuitate, & concinnitate perfectum. Hinc
quid epigramma sit facile intelligemus.

Quid sit epigramma caput secundum.

Cognita nominis notatione, epigrammatis defini-
tio enucleanda est: quod ex eo patebit, unde no-
men rei fuit inditum. Epigramma enim nihil est aliud
quam breue poema cum simplici rei cuiuspiam indica-
tione uel personae, uel facti, seu est contestatio dedu-

D Et

Est ex propositis in commendationem rei alicuius, seu detestationem. quae descriptio diuisionem simul indicat epigrammatis, dum aut indicationē simplicem rei, aut compositam ex propositis deductam dicimus esse. simplex rei indicatio est illa Virgilij in iij. Aeneidos, ubi illa proloquitur

*Aere cauo (clypeum magni gestamen Abantis
Postibus aduersis figo, &) rem carmine signo.*

Subiungit indicationem.

Aeneas haec de Danaïs uictoribus arma.

*De simplici epigrammate, & composito
caput tertium.*

*S*unt quaedam epigrammata simplicia; quaedam uero composita, quae ex propositis ad aliud quidpiam quod uel sit maius, uel minus, uel par, uel contrarium referuntur. Simplex est epigramma, in quo unam tantum rem exprimit poeta. Ut facit Catullus in Lesbiam, a qua ait se amari.

Lesbia mi dicit semper male; nec tacet unquam

De me dispeream me nisi Lesbia amat.

Quo signo? quasi eadem totidem mox deprecor, illi

Affidue, uerum dispeream nisi amo.

Exemplum compositi, in quo aliud deducitur ex propositis,

positis, quod sit maius, illud Catulli in Lesbiam quo loco sibi met gratulatur quod in gratiam iterum cum ea redierit, amoremque eius conciliarit, quod cum minus id sperauerit, insperanti tamen ex animi sententia res contigerit.

Si quidquam cupidoque, optanti que obtigit unquam,
Insperanti hoc est gratum animo proprie.

Quare hoc est gratum, nobis, hoc carius auro,
Quod te restituis Lesbiam mi cupido.

Restituis cupido, atque imperanti ipsa refert te:
O mihi cara magis candidiore nota.

Quis me uno uiuit felicior, aut magis mi esse
Optandum in uita dicere quid poterit?

Non nonquam deducitur aliquid quod sit minus.
efficit id Catullus dum Quintiam laudat, & extollit; ita tamen ut longe esse inferiorem Lesbiam uenustate, & lepore ingenuo dicat.

Quintia formosa est multis, mihi candida, longa,
Recta est, haec ego singula confiteor.

Totum illud formosa nego: Nam nulla uenustas,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.

Lesbia formosa est, quae cum pulcherrima tota est,
Tum omnibus una omnes surripuit Veneres.

& illud eiusdem

Gallus habet fratres quorum est lepidissima coniux.

Alterius lepidus filius, alterius
Gallus homo est bellus, nam dulces iungit amores,
Cum pucro ut bello bella puella cubet.
Gallus homo est stultus, neque se uidet esse maritum.
Qui patrus patrui monstret adulterium.
Sed nunc id doleo quod purae impura puellae
Suauia coniunxit spurca salua tua.
Verum id non impune feres, nam te omnia saecula
Noscent, & qui sis fama loquetur anus.
Interdū sequitur par ex propositis, ut Catullus.
Quintē si tibi uis oculos debere Catullum,
Aut aliud siquid carius est oculis,
Eripere ei noli multo quod carius illi
Est oculis, siquid carius est oculis.
et illud etiam apud eundem
Nulla potest mulier tantum se dicere amatam
Vere, quantum a me Lesbica amata mea est.
Nulla fides ullo fuit unquam foedere tanto,
Quanta in amore suo ex parte reperta mea est.
Plerunquē sequitur contrarium, siue ex contra-
rijs & repugnantibus rebus epigramma contexi-
tur Iepidissimum. Vt Catullus.
Lesbicus est pulcher, quid ni quem Lesbia malit
Quam te cum tota gente Catulle tua.
Sed tamen hic pulcher, uendat cum gente Catullum
Sitra

Si tria amatorum suauia reppererit .
 Odi et amo, quare id faciam fortasse requiris ? idem
 Nescio, sed fieri sentio, & excrucior .
 Nulli se dicit mulier mea nubere malle, idem
 Quam mihi, non si se Iuppiter ipse petat.
 Dicit, se mulier cupido quod dicit amanti,
 In uento & rapida scribere oportet aqua .
 Sumuntur etiā a similitudine, siue dissimilitudine qui-
 bus uenustissime condiuntur. quorum exempla possem
 ex ueteribus adducere . Sed ne multus sim in re clara,
 ad alia conuertam orationem .

Quot sint ad epigramma genera uersuum,
 & quae caput quartum .

NUllum est uersuum genus quo epigramma non cō-
 stet, quo fit ut forma haec pateat latissime, eius-
 que ratio uaria sit, & multiplex. Nam epopeia certum
 habet genus carminis, definitum elegia, proprium, &
 suum comaedia, & tragaedia, designatum, & mixtū
 quodam lyrica, nec enim omnia recipiunt; epigramma;
 quouis genere uenustissime componitur. Nec solum o-
 ratio certis numeris astricta epigramma dicitur, sed
 inscriptiones monumentorum etiam oratione soluta scri-
 ptae, epigrammata uocari consueuerunt. Vt M. Tul-
 lius

lius in epistolis ad Aetium libro undecimo inscriptiones monumentorum epigrammata uocat, uersuum autem generibus omnibus componi, contineri que epigramma usus ueterum declarat. Nam in lusibus diuersi generis esse uidemus, quae tamen epigramma uocantur: idem apud Catullum. In libro autem epigrammatum graecorum etiam uersibus Heroicis epigrammata continentur. Nec tam ad numerum spectarunt antiqui horum poematum auctores, & principes, quam ad rem, quam sunt eo poematio complexi. quod ex M. Tullij in oratione pro Archia poeta aperte colligitur: & ex quinta Tusculana quaestione multo clarius, ubi de Archimede Syracusano loquitur hoc modo. Ex eadem urbe humilem homunculum a puluere, & radio excitabo, qui multis annis post fuit Archimede; cuius ego Quaestor ignoratum ab Syracusanis, cum esse omnino negarent, septum undique, & uestitum uepribus, & dumetis indagauit sepulcrum; tenebam memoria quosdam senariolos, quos in eius monumento esse inscriptos acceperam: qui declarabant in summo sepulcro Sphaeram esse positam cum cylindro: ego autem cum omnia collustrarem oculis (est enim ad portas Agragianas magna frequentia sepulcrorum) animaduerti columnellam non multum e domis eminentem, in qua inerat Sphaerae figura, & cylindri, atque ego statim Syracusanis

sanis (erant autem principes mecum) dixi me illud ipsum arbitrari esse, quod quaererem: immissi cum falci-
bus multi purgarunt, & aperuerunt locum, quo cum
patefactus esset aditus, ad aduersam basim accessimus.
apparebat epigramma exesis posterioribus partibus uer-
siculorum dimidiatis fere. Plerumque tamen uersuum
modi ad sententiam accommodantur ut Jambici, Hen-
deca syllabi, Hexametri, & ceteri suo adhibentur inter-
dum loco. Res modo filo suo, & decoro exprimitur,
uersuum usurpetur uel hoc, uel illud genus, quod ma-
gis in rem conuenire, is qui componit iudicauerit.

De eius dictione caput quintum.

Dictio in epigrammate pura esse debet, lecta, since-
ra, elegans, quae rei dignitatem, quantum fieri
potest, augeat. Quae nihil hauriat de faece: sed lauta
sit, & magnifica, munda, & culta. Tot uerbis, & ge-
neribus uerborum constet, tot speciebus, formis, figu-
ris, modis; quot sunt in ea lingua, & sermonis ratio-
ne, in qua composis, genera uerborum, species, for-
mae, figurae, modi. Multa praeterea eius leges nouae,
& ficta admittunt, solaecismus interdum cum digni-
tate interponit, ut Martialis.

Non es uiniosus Zoile, sed uitium.

Barba-

Barbarissimum non refugit . ut Catullus
Commoda dicebat, si quando commoda uellet
Dicere & hinfidias Arrius infidias,
 Distortam etiam dictionem non spernit, sed in-
 ferit uenuste, Vt Martialis .

Non es bonus sed optimus malorum .

Nam illa dictio uitiosa, nouitas, & distorta copulatio
uocum ac barbara mouet risum, excitat admirationē,
influitque in sensus . Totum itaque epigramma cultū,
limatum, expolitum, teres, rotundum, affectuum ple-
num, molle, argutum, suauē, placidum, decorum esse
debet; quod animum capiat, & in sensus legentium in-
timos sese insinuet: quod excitet, quod moueat eum,
quem uelis affici, quo uolueris modo . Non ui impel-
lat, sed iucunditate alliciat. Non sit tyranno simile qui
mauult metui, quam amari . Sed attrahat ad sese, &
inuitet; rapiat interdum, lectum iterum magis, ac
magis recreet . Non sit illis epulis simile quæ prius sa-
tiant, quam famem expleuerint: teque antequam gu-
stes, fastidio afficiunt . Non minati quodam impetu,
& modo auditorem inuitum, aut hærentem teneat,
& ubi uult tenere abigat . Non abijciat rem magis,
quam extollat, corrodat, quam expoliat, & elimet.
Non ita exultet, ut nesciat suo loco consistere, hæreat
animo, relinquat in auribus uestigium sui . Non atte-

rat:

rat : non effluat ; non labatur ; reperiatur saepius, & eo magis probetur, quo magis legitur. Condiatur multo sale, ornetur lepore suo, aceto non nunquam aspergatur, si res et tempus postularint. Relinquat ambages, tritas fabulas fugiat, nihil vulgare, nec plebeium admittat : omnia in epigrammate lucem, et nitorem quædam præ se ferant. Verba sint propria, & rebus illustrandis apta : translata decore : adhibeantur accommodata, non grandia, nitida, expressa, rotunda, apte ficta, non popularia, non sordida, non obsoleta, non aspera, non mixta ex uarijs linguis, etiã si poetae Graeca interdum interponant nec sine laude. Illud in primis curandum est diligenter, ne ullum in epigrammate ponatur uerbum otiosum, ad explendum uersum magis, quam ad rem significandam comparatum. Nam et si uis insit magna in epithetis (quae apposita Latine M. Tullius uocat) si modo sint uenuste adhibita, & tota ad rem referantur, uitiosa interdum sunt, quae ad dimensionem quaeruntur magis, & numerum, quã quae ad sensum faciunt diligentissime curandum est, ut sint maxime propria, & idonea uerba et nomina fixa, quae substantiua uulgo Grammaticorum uocat. Nã his duabus rebus numerosa conclusione adhibita perplacet epigramma, & in sensus influit, totumq; negotium in his inest, reliquae dictiones ad ornamentũ apponuntur.

E

tur.

ur. epitheta tamen sint selecta, & rebus ipsis apta.

Virg. li. ii. Epithetum distinguat ambigua, Ut Deus bellipotens, Aen.

Idē li. i. Ae. aequor Tyrrhenum. Significet qualitatem aliquam,

Idē in Buc. ut collis apricus, mella fragrantia, dulcia, roscida; exi

Idem lib. 4. gaus mus. Augeat, ut tēplum immane, uiuida bello dex Georg.

Idem in Buc. tera: Aequet, ut lupus ululans, oues balantes. Acci-

Idem in li. i. piantur a futuro euentu, ut miserrima Dido & inse- Georg.

Idē li. 6. Ae. lix, quoniam non solum perditura erit pudicitiam, sed

Idē li. x. Ae. & regnum & uitam. a spe felix Tolumnius, dixit

Idē li. i. Ge. Turnus quia ita sperabat. a causis, ut Dona cerealia,

Vulcania arma. Ab effectis, ut frigida mors, tristis se-

nectus, pax tranquilla. Ab adiunctis, ut cristatus

Achilles, & immitis. herbosum flumen. Per Hyper-

bolem, ut ferrea uox. Per Metaphoram, ut mobilis ri-

uus, uer purpureum. Per synedochen, ut Virg.

Poculaque inuentis Acheloia miscuit uuis.

Vuas pro uino. pocula Acheloia, pro Aqua

Acheloi fluuij, quae poculis continetur.

Acheloum pro quauis aqua. ita etiam

Pingui glandem mutauit arista.

Per indignationem. Pēriurae Troiae. Per contem-

ptum, ut semiuir Phryges. quaedam a patria, ut La-

ryssus Achilles. sunt quaedam usu facta propria, ut

Phoebus Apollo. Quedam ex consuetudine contra-

ria significant, ut horrētia Martis arma. hoc est hor-

ribilia.

ribilia. penetrabile frigus, quod penetrat. Quaedam ex quodam acumine & doctrina, ut Marpesia cautes. uinum Falernum, Massicum, caecubū. Quaedam sunt necessaria, Ut pater conscriptus. Quaedam ponuntur ob nitorem, ut tempestates quae sonoras. Quaedam rebus apponuntur ob aliquod ipsarum munus, Ut Virg. lib. 6. Aen. Diana Trivia, Luna menstrua, idem lib. 1. Georg. Quaedam a loco, ut Virg. lib. 4. Aen. Hircana Tigris, & in Buc. Leo Paenus. & Getulus. li. 5. Aen. Quaedam ex genere, ut Virg. lib. 5. Aen. Achilles Pelides. Anchisiades Aeneas. lib. 6. Quaedam a similitudine, ut Eburneum collum, Ouid. Metam. Quaedam ob quantitatem, ut Virg. lib. 1. Georg. Longus coluber. Quaedam ab his, quibus sacra, ut Phoebea laurus, Palladia Oliua. Ouid. de Fastis. Quaedam a locis sibi sacris, ut Venus Cytherea. Virg. lib. 1. Aen. Delius Apollo, lib. 6. Aen. Quaedam a ui aliqua, ut graueolens Auernus. Virg. lib. 6. Aen. Sit igitur illa cura eius qui componit in inferendis epithetis, ut nullum superfluum adhibeat, & ad explendos magis numeros quam ad illustrandam sententiam aptum. Non enim apposita ponuntur ut rei membra, sed ut ornamenta. Perinde ergo ac lux, & nitor quidam debent illustrare, & fulcire uersum, ut simbrae in ueste pretiosa adhibitae, quae pallam, togam, tunicam cohonestant, & exornant, nec

ad alium usum interseruntur. Ille in adhibendis appo-
 sitis non errabit, qui ea addiderit, quae Virgilius, Lu-
 cretius, Tibullus, Catullus, Ovidius, Horatius adhi-
 buit. Noua tamen apponi possunt, quae dignitatem ha-
 beant, & idonea sint, & significantia.

De usu epigrammatis, caput sextum.

PRima inuentio, ususque epigrammatis fuit in Sta-
 tuis, & signis, imaginibus, trophaeis, & quibus-
 cunque monumentis. Ut qui Herculi signum erige-
 bat, illi inscriptionem addebat. Magno Alcidi. siue
 Herculi patri. siue Custodi Urbis. siue Orbis domitori.
 & huiusmodi. Ut illud in Rufum Rhetorem.
 Rhetoris haec Rufi statua est, si saxea, Rufi
 Cur id ais? semper saxens ipse fuit.

In trophaeis Virg lib. undecimo.

Mezenti ducis exuuias, tibi magne trophaeum
 Bellipotens, aptat rorantes sanguine cristas.
 Telaque trunca uiri, & bis sex thoraca petiitum
 Perfusumque locis clypeumque ex are sinistra
 Subligat atque ens collo suspendit eburnum.

In monumentis Horatius lib. 1. Ode quinta.

--me tabula sacer

Votiuu paries indicat humida

Suspen-

*Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo*
Et illud Valerij Catulli dum dedicat nauiculam
Castori, & Polluci.

*Phasellus ille, quem uidetis hospites,
Ait fuisse nauium celerrimum,
Nec ullius natantis impetum trabis,
Nequiuisset praeterire, siue palmulis
Opus foret uolare, siue linteo.*

Deinde post multa, subiungit.

*Sed haec prius fuere, nunc recondita
Senet quiete, seque dedicat tibi
Gemelle Castor, & Gemelle Castoris.*

Est autem tunc epigramma rei cuiuspiam inscriptio, quoties illi apponitur: quando uero in codicem refertur, tunc ipsa statua, siue monumentum est indicatio epigrammatis; & quasi inscriptio: uel certe loco statuae, & monumenti, quasi quaedam subijcitur inscriptio & titulus. Verbi gratia, in Veneris statua illa indicatio.

*Orta solo, suscepta solo, patre edita caelo
Aeneadum genetrix, hinc habita alma Venus.
Hic ueteribus epigrammatum usus, nostris & saeculis
superioribus praeterquam quod in hanc sententiam adhibebantur, Vt in statuam Iouis, in templum Dianae,
& ce-*

& cetera : breuia etiam poemata in laudem uituperationemque alicuius acute, & urbane conclusa epigrammata uocarunt. atque ita usus obtinuit ut pleni libri de epigrammatis fuerint inscripti, in quibus uel facta cuiuspiam insignia, uel animi corporisque dotes, & uitia exprimerentur.

De forma & ui epigrammatis, & quid eius sit proprium, cap. septimum.

Forma epigrammatis quasi anima, & spiritus, est argutia : sine qua iacet, & languet. quae si subsit, etiam si alia requiras, probatur tamen, & oblectat animi sensus. Si uero epigramma Argutia caret, epigramma non est; ut res aliae quae suam formam per quam sunt id quod sunt, non habent. Nam nerui, succus, & quasi sanguis epigrammatis subtilitas arguta, & acumen est. Propria uero illius uirtus est breuitas. Nec uero breuitatem definitio certo uel numerorum, uel uersuum ordine, & multitudine. Nam & simplex uersus epigramma est, & e pluribus distichis absoluta, & inclusa sententia epigrammate continetur. Non tamen nimis longum probo, ne elegia sit uel promissum opus. & quoniam epigramma inscriptio quaedam est, non opus aliquod, illud optimum, quod breuissimum. in Distichis

ſthicis inefſe eius uenustatem docet Phormio Graecus auct̃or, quo loco omne epigramma diſthico uno ait includendum eſſe, alioqui iam deſinere eſſe epigramma, eſſe uero rapsodiam. Nobis autem & ſi alios qui uel intra ſex diſthica ſententiam concluderunt, liceat imitari: danda eſt certe opera, ut breuitati ſtudeamus, quo ad fieri poſſit, ueteres imitantes, ne qui illos ſequimur, anteire uideamur. Ut in odis Graecos, & Horatium, in alijs auct̃orem luſuum Catullum, Tibullum, auct̃ores quę antiquos. Quod ſi breuitatem propriam Virtutem, epigrammatis eſſe dicimus, quo breuius illud fuerit ſeruato decoro, & argutia conditum, eo iucundius, gratius, concinnius erit iudicandum. Argutia enim animum excitat, & capit: breuitate haeret memoria, & reficit: Itaque has duas Virtutes debet diligenter inſpicere, & ſeruare, qui in componendo epigrammate uult excellere. Breuitatem ſcilicet, & argutiam, in quibus inefſt illius uis, & energia. Felix in argutijs Catullus, felicior Martialis, quamuis rebus alijs multo ſit inferior, minus quę cultus, & limatus. Comparatur uero argutia, quoties conſuſio eſt inexpectata, ſiue quoties expectationi eſt contraria, Ut illud in Luſibus de malo arbore, cui affixa fuerunt mali poetae carmina.

Quid fruſtra quereris colone mecum

Quod

*Quod quondam bene fructuosa malus
 Autumnis sterilis duobus astem?
 Non me prae grauat ut putas senectus,
 Nec sum grandine uerberata dura,
 Nec gemmas modo germine exeuntes,
 Seri frigoris ustulauit aura:
 Nec uenti, pluuiae ue, siccitias ue,
 Quod de se quererer malum dederunt.
 Non sturnus mihi, graculus ue raptor,
 Aut cornix anus, aut aquosus anser,
 Aut coruus nocuit siticulosus:
 Sed quod carmina pessimi poetae
 Ramis sustineo laboriosis.
 Et illud Martialis libro sexto in Coracinum epi-
 grammate quinquagesimo quarto.
 Quod semper casiaque, cinamoque
 Et nido niger alitis superbae
 Fragras plumba Nicerotiana
 Rides nos Coracine nil olentes,
 Malo quam bene olere, nil olere.*

De quibusdam uirtutibus epigrammatis,
 caput octauum.

Cum in omni poemate, tum uel ut cum maxime in
 epigrammate Venusitas, suauitas, uehementia, et
 energia

energia desiderantur. Venuſtas nunquam debet abeſſe, quae in prudentia quadam conſiſtit, & dexteritate electionis, & collocationis. Suauitas allicit leſtorem, uel inuitat ad legendum. Ea oritur ex ijs quae habent in ſe iucunditatem, & uim afficiendi ſenſum, animum-que legentis : quae uis tanto eſt maior, quanto clariuſ exprimitur. Venuſtas eſt decor, & pulchritudo epi-grammatis. Suauitas uero uenuſtatis pulchra, & delicata ſpecies, quae efficit, ut auide legas, nec te leſtio faſtidio afficiat. Venuſtati aduerſatur deformitas, ſiue turpitudō, Suauitati aſperitas. Aliquando Apoſtrophe uel ad ſe uel ad alios, ut apud Catullum & ad ſe & ad puellam.

*Miſer Catulle deſinas ineptire,
Et quod uides periiſſe, perditum ducas.
Fulſere quondam candidi tibi ſoles,
Cum uentitabas quo puella ducebat,
Amata nobis quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa tum iocoſa fiebant
Quae tu uolebas, nec puella nolebat,
Fulſere ueri candidi tibi ſoles,
Nunc iam illa non uult, tu quoque impotens eſto,
Nec quae fugit ſeſtare, nec miſer uine,
Sed obſtinata mente perfer, obdura.
Vale puella, iam Catullus obdurat.*

F

Nec

Nec te requireret, nec rogabit inuitam.

At tu dolebis, cum rogeris nulli.

Sceleſta te ne? quae tibi manet uita,

Quis nunc te adibit? cui uideberis bella?

Quem nunc amabis? cuius eſſe diceris?

Quem baſiabis? cui labella mordebis?

Quoties item ſunt quae paria paribus reſeruntur: quoties ſiluis, montibus, arboribus, rebus inanimis damus ſermonem, uel cum ijs loquimur. Ut in luſibus

Quam puero legem fertur dixiſſe Priapus,

Verſibus hic inſcripta duobus erit.

Quod meus hortus habet, ſumas impune licebit,

Si dederis nobis, quod tuus hortus habet.

Catullus ad Sirmionem peninſulam

Peninſularum Sirmio inſularumque

Ocelle, quaeſcunque in liquentibus ſtagnis,

Marique naſto fert uterque Neptunus,

Quam te libenter, quam laetus inuiſo,

Vix mi ipſe credens Thyniam, atque Bythinus

Liquiſſe campos, uidere te in tuto:

O quid ſolutis eſt beatius curis

Cum mens onus reponit, ac peregrino

Labore feſſi, uenimus larem ad noſtrum.

Deſideratoque acquieſcimus lecto.

Hoc eſt quod unus eſt, pro laboribus tantis.

Salue

Salve o uenusta Sirmio atque hero gaude.
 Gaudete uos quoque Lydiae lacus, undae
 Ridete quidquid est domi cachinnorum.

Energia quasdam rerum quasi ad aspectum subiicit
 ideas, & species singulari quodam artificio, & ordi-
 ne, ut exterriti, stupidi, furiosi, iracundi, malitiosi,
 denique rei quasi faciem depingit. Energia est in uer-
 bis, & rebus. in lusibus

Carminis incompti lusus lecture procaces

Conueniens Latio pone supercilium.

Non soror hoc habitat Phoebi, non Vesta sacello,

Non quae de patrio uertice nata Dea est.

Sed ruber hortorum custos membrofior aequo,

Qui tectum nullis uestibus inguen habet.

Aut igitur tunicam parti praetende tegendae,

Aut quibus haec oculis aspicias, ista lege.

Est autem energia item aut in facto, aut in di-
 cto, aut in animo. factum uoco quamlibet rem.
 ut Catullus ad Lesbiam:

Huc est mens deducta tua mea Lesbia culpa,

Atque ita se officio perdidit ipsa suo.

Vt iam nec bene uelle queam tibi si optima fias

Nec desistere amare omnia si facias.

& . O saeculum insipiens & in facetum.

& alio loco. Ouentum horribilem atque pestilentem.

Martialis de Mutio Scaeuola.

Dum peteret regem decepta satellite dextra

Imiecit sacris se peritura focis.

Sed tam saeua pius miracula non tulit hostis,

Et raptum flammis iussit abire uirum.

Vrere quam potuit contempto Mutius igne,

Hanc spectare manum Porfena non potuit.

Maiores deceptae fama est, et gloria dextrae,

Si non errasset fecerat illa minus.

Et illud

O quantum est subitis casibus ingenuum.

Et illud ubi furta mapparum Hermoginis
exposuit.

Ad caenam Hermogenes mappam non attulit unquam,

A caena semper rettulit Hermogenes.

In sententijs quibus rem concludimus magna energiae
uis inest, & in modo describendi unamquamque rem,

& illius adiuncta, quas vulgus circumstantias uocat.

Sed hic duo uitia sunt diligenter praecauenda. Primum
ne turgat oratio inani sonitu uerborum: ne ue torquea-
tur extra decorum. Secundum ne dictio languescat
sine spiritu, & neruis abiecta, aut humili conclusione
aut rei totius expositione.

Quibus

Quibus in generibus eloquentiae uersetur epigramma, caput nonum.

Est oratori finitimus poeta, ut docet locis pluribus Marcus Tullius : uersantur pene in eisdem spatijs, eisdem orationis luminibus susceptam materiam exornant : & quae tractanda receperunt, eisdem in generibus eloquentiae expoliunt ; quamuis ordine, & modo diuerso . Oratores sane dicuntur de omnibus rebus ornate copiose scienter posse dicere : hoc est bene : Poetae idem praestant numerosa oratione . Illi quamcunque quaestionem ad tria genera eloquentiae accommodant : Hi etiam eisdem in generibus causarum uersantur exponendis rebus : licet sit diuersus utrique finis propositus . Nam in genere iudiciorum quo aliquē tuemur siue criminamur siue ab iniurijs uindicamus siue insimulamus uersatur, qui epigrammata componit, & ut orator oratione id efficit, sic scriptor epigrammatum epigrammate praestat. Catull. in Asinium

Marrucine Asini manu sinistra

Non bene uteris in ioco, atque uino,

Tollis lintea negligentiorum

Hoc falsum esse putas fugit te inepte,

Quamuis sordida, res, & inuenusta est,

Non credis mihi, crede Pollioni

Fratri,

Fratri, qui tua furta, uel talento
 Mutari uelit, est enim leporum
 Disertus puer, ac facetiarum.
 Quare aut hendecasyllabos trecentos
 Expecta, aut mihi linteum remitte,
 Quod me non mouet aestimatione,
 Verum est ^{μνησκόπος} mei sodalis.
 Nam sudaria setaba ex Hiberis
 Miserunt mihi muneri Fabullus
 Et Veranius, haec amem necesse est.
 Vt Veraniolum meum, & Fabullum

In genere deliberationis est illud Catulli ad Lesbiam.

Viuamus mea Lesbia, atque amemus.
 Rumoresque senum seueriorum
 Omnes unius aestimemus assis.
 Soles occidere, & redire possunt,
 Nobis cum semel occiderit breuis lux
 Nox est perpetua una dormienda.
 Da mihi basia mille, deinde centum,
 Deinde mille altera, deinde secunda centum,
 Dein usque altera mille, deinde centum,
 Dein cum millia multa fecerimus,
 Conturbabimus illa, ne sciamus
 Aut ne quis malus inuidere possit,

Cum

Cum tantum sciat esse basiorum .

Plurima sunt in hoc genere apud Catullum & apud Martialem, quae ne multisimul praeterimus consulto . Tu uno exemplo esto contentus, cetera inde petas licet . Genus exornationis est amplissimum , quoniam in id &) uirtutes omnes cadunt, ut commendes : &) uitia omnia, ut uituperes ; &) quidquid laude uel uituperatione dignum homines iudicant . Huc gratiarum actio , gratulatio , quaeuis commendatio refertur . est namque forma haec copiosissima oratoribus ad dicendum, &) poetis campus latissimus in quo euagari , &) excurrere possint : quaecunque facta improbando, laudando, commendando, gratulando . Quocirca tenenda diligenter sunt ea , quae laudari , quaeque uituperari conueniat . Sepiendae memoria praecepta , quibus id fiat, comprehendendum animo artificium eius formae, ut cum laude, in eo uerseris . Vide quemadmodum laudat Catullus M. Tullium

Disertissime Romuli nepotum

Quot sunt, quotque fuere Marce Tulli,

Quotque post alijs erunt in annis,

Gratias tibi maximas Catullus

Agit, pessimus omnium poeta ;

Tanto pessimus omnium poeta,

Quanto tu optimus omnium patronus .

Vt illud quo formositatē Roscij laudabat Quintus Catullus, quod est apud M. Tullium in primo de natura Deorum.

Constiteram exorientem Auroram forte salutans

Cum subito a laeua

Roscus exoritur

Pace mihi liceat caelestes dicere uestra

Mortalis uisus pulchrior esse Deo.

At Martialis est illud libro septimo epigrammate uigesimoquarto in malum poetam.

Dulcia cum tantum scribas epigrammata semper,

Et cerussata candidiora cute.

Nulla mica salis, nec amari fellis in illis,

Gutta sit, o demens uis tamen illa legi?

Nec cibus ipse iuuat morsu fraudatus aceti,

Nec grata est facies cui gelasimus abest.

Infanti melimella dato, fatuasque mariscas,

Nam mihi quae nouit pun gere, Chia sapit.

Sed ut ingenua est, & honesta laudandi consuetudo, ita illiberalis, & indigna bono poeta uituperandi (nisi uitia accuses). Hoc genere etiam continentur Epitaphia, Elogia, Naenia, Treni, Monodia, Epicedia, de quibus paucis, ubi de epigrammate egerimus.

De conclusione epigrammatis, caput
decimum.

HOc poematis genus etsi totum illustre, elaboratū industria, perfectum ingenio, studio absolutum esse debet: exitus tamen, & conclusio arguta, & admirabilis expectatur. quae nouitate, concinnitate, argutia, pondere, sale excitet legentium mentes, & oblectet. Nam quoniam ibi aures, animusque conquiescit, qualis illa est, tale totum iudicatur epigramma. Quod etsi sit frigidum totum, & leue, conclusione tamen acuta, & graui haeret animo. Hoc fit sententia, & dictione, cum structura uerborum grauis est: numerus aptus: membra, dictio, dictionisque syllabae; & tempora. Saepe etiam interrogatione; inuant, & curta membra, ut uersus punctim, non caesim feriat, ut ait M. Tullius. Interdum enim accidit, ut longioribus membrorum interuallis, & sensuum languescat oratio. Danda ergo accurate opera, ut elaborata sit conclusio. Martialis cum exprimeret dolorem quem Portia uxor Bruti ex interitu coniugis cepisset, ita ut sibi mortem consciscere non dubitarit, cui cum esset remotum ferrum, illa sibi ardentes prunas intra os coniecit, quibus adusta animā efflauit, argute adiunxit in fine

In nunc, & ferrum turba molesta nega,

G

Eodem

Eodem modo cum exposuisset porcellos natos esse ex uulnere matris hasta casu coniecta, cuius ictu & sua mater occubuit, & ea plaga exiere porcelli, adiungit.
O quantum est subitis casibus ingenium.

Sint ne aliqua genera epigrammatis,
 caput undecimum.

Quod si quaeras an sint genera aliquot epigrammatis, iudicandum hoc certe erit, ex rerum natura de quibus illud componitur. Tot enim epigrammatum sunt genera, quot et rerum, de quibus textitur. sed ut discentium minuamus laborem, fructumque aliquem, & utilitatem studiosis afferamus, tollendus est huiusmodi infinitus ambitus; genera usu frequentiora colligenda sunt. Nam etsi de rebus certis, & definitis, de quibus componantur epigrammata nihil possit praefiniri; assignari tamen quaedam rerum genera usu frequentiora possunt, ut facilius, quo intendimus, cum laude perueniamus. sunt enim usurpata quaedam, & trita magis in quibus etiam nostris magnus est usus: quoniam non possunt, ut dixi, certa genera definiri: quia materiae maxima est diuersitas. quae numero circumscripto includi non potest. Sunt igitur quaedam epigrammata mollia, tenera, uarijs diffusa affectibus,
 amoris,

amoris, & beneuolentiæ; quo in genere laus est maxima, & decorum languor quidam. exegit enim hæc forma animi quasi quandam mollitiem, decore adhibitam. exegit uerba propria; atque hoc in illis ornatissimum, uerba etiam quæ diminutiua uulgi uocat, cuiusmodi multa apud Catullum, illud ad Iuuentium

O qui flosculus es Iuuentiorum,

Non horum modo sed quot aut fuerunt

Aut posthac alijs erunt in annis:

Mallero delicias mihi dedisses

Quam isti cui nec seruus est, nec arca,

Quam sic te sineres ab isto amari

Qui non est homo bellus, inquit est.

Sed bello huic nec seruus est nec arca.

Hoc tu quam lubet abijce eleuaque;

Nec seruum tamen ille habet neque arcam.

Et illud ad Iuuentium

Mellitos oculos tuos Iuuenti

Si quis me sinat usque basiare,

Usque ad millia basiem trecenta,

Nec unquam saturum inde cor futurum est.

Non si densior aridis arstis,

Sit nostra seges osculationis.

Multa similia de Veranio, & de Lesbia apud eundem poetam. In lusibus uero

Simpliciter tibi me quodcunque est dicere oportet.

Natura est quoniam semper aperta mihi.

Paedicare uolo, tu uis decerpere poma,

Quot peto si dederis, quod petis accipies.

Alia sunt acria, uegeta, & uiuida, pleraque apud Martialem, sed nos nonnullorum generum quae magis sunt in usu demonstramus artificium. Unum est genus in quo poetae est proposita foeditas, sed hanc componendi rationem non modo a Rep. Platonis exterminandam, sed ut monstrum et portentum maximum in ultimas terras abijciendam puto. Nec enim digni sunt poetae nomine huiusmodi foedi scriptores. castum, inquit ille, decet esse poetam, piū, nec lutulentas sues, & spurcos canes imitari conuenit. Quocirca de hoc genere ne uerbum faciemus.

**De secundo genere epigrammatis,
caput duodecimum.**

Alterum est genus in quos sibi poeta proponit fel, & amarulentiam quasi quandam. sunt in hoc genere frequentes obiurgationes, detrectationes, maledicta, uirus quasi quoddam diffusum. In hoc genere bono uiro uersari licet, dummodo sine opprobrijs, & contumelijs illud exerceat. conuicia uero sint ciuilia, ad deprauatam

prauatam uiuendi consuetudinem notandam, mores q;
malos reprehendendos. Catullus in Furium

Furi cui nec seruus est, nec arca;

Nec cimex, nec araneus, nec ignis.

Verum est, & pater, & nouerca; quorum

Dentes uel silicem comesse possunt.

Et pulchre tibi cum tuo parente;

Et cum coniuge lignea parentis;

Nec mirum. Bene nam ualetis omnes.

Pulchre conquouitis, nihil timetis;

Non incendia; non graues ruinas;

Non facta impia, non dolos ueneni;

Non casus alios periculorum.

Atqui corpora sticciora cornu;

Aut siquid magis aridum est habetis;

Sole & frigore, & esuritione.

Quare non tibi sit bene; atque beate?

A te sudor abest, abest salina;

Muccusque, & mala pituita nasci.

Et quae sequuntur.

Martialis ad Gelliam lib. quinto epigramma-
te trigesimo.

Si quando leporem mittis mihi Gellia dicis

Formosus septem Marce diebus eris.

Si non derides, si aerum lux mea, narras.

Edisti

Edisti nunquam Gellia tu leporem .
 Ad Gallum eodem libro epigrammate septuagesimoquarto .

*Nunquam me reuocas , uenias cum saepe uocatus ,
 Ignosco nullum si modo Galle uocas .*
*Inuitas alios , uitium est utriusque quod inquis ?
 Et mihi cor non est , nec tibi Galle pudor .*

Eodem libro epigrammate nonagesimoprimo in Ligurinum .

*Occurrit tibi nemo quod libenter
 Quod quacunque uenis fuga est & ingens
 Circa te Ligurine solitudo .*
Quid sit scire cupis ? nimis poeta es .
Hoc ualde uitium periculosum est :
Non Tigris catulis citata raptis ,
Non Dipsas medio perusta sole ,
Nec sic Scorpius improbus timetur ,
Nam tantos rogo quis ferat labores ?
Et stanti legis , & legis sedenti ,
Currenti legis , & legis cacanti ,
In Thermas fugio , sonas ad aurem :
Piscinam peto , non licet natare :
Ad caenam propero , tenes euntem :
A caena uenio , fugas sedentem :
Lassus dormio , suscitatus iacentem ,

Vis

*Vis quantum facias mali uidere ,
Vir iustus , probus , innocens , timeris .*

De tertio epigrammatis genere , caput
decimum tertium .

Hic proxima est alia ratio componendi epigramma , sed illa re differt , quod quantum fieri potest abstinet a maledictis , acumine tamen quasi quodam mordet . Totum uidetur comparatum ad excusandū , & accusat , uidetur laudare , & uituperat . Genus est acutum , mordax , dicax , in eo poeta argute carpit , & false eludit eum , in quem componitur . Qui componit nihil minus uidetur uelle , quam ut carpat , id tamen acumine quodam praeſtat . Vt Martialis libro secundo in Taurum epigrammate sexagesimo sexto .

Dummodo caufidicū , dum te modo Rhetora fingis ,

Et non decernis T aure quid eſſe uelis :

Peleos , & Priami tranſit , uel Neſtoris aetas ,

Et fuerat ſerum iam tibi deſinere .

Incipe tres , uno perierunt rhetores anno ,

Siquid habes animi , ſiquid in arte uales .

Si ſchola damnatur , fora litibus omnia ſeruent ,

Ipſe poteſt fieri Marſia cauſidicus .

Eia age rumpe moras , quo te expectabimus uſque ?

Dum

Dum quid sis dubitas, iam potes esse nihil.
 Eodem libro epigramm ate sexagesimonono
 in Classicum.

*Inuitum caenare foris te Classice dicis,
 Si non mentiris Classice, dispeream.*
*Ipse quoque ad caenam gaudebat Apicius ire,
 Cum caenaret erat tristior ille domi.*
Si tamen inuitus uadis, cur Classice uadis?
Cogor ais, uerum est, cogitur & Selius.
*En rogat ad caenam melior te Classice rectam,
 Grandia uerba ubi sunt? si uir es, ecce nega.*
 Et illud in Velocem.
*Scribere me quereris Velox epigrammata longa,
 Ipse nihil scribis, tu breuiora facis.*

De quarto genere epigrammatis, caput de-
 cimumquartum.

Forma quarta est tota sale condita, & iucunda,
 urbanitate lepida, & uenusta. In hoc genere requi-
 ritur salsus quidam, & urbanus lepor, qui sensus ani-
 mi iucunditate quadam perfundat; risumque moueat,
 non nimia dicacitate, nec mordacitate. Vitantur hic
 contumeliosa uerba; absunt maledicta, & quae foede,
 & sine decore fiunt; ad risum comparantur non ad
 inferendam

*inferendam iniuriam; sed ad iocum & ludum. Vt
Martialis libro tertio epigrammate uigesimo in-
quit, quid agat Canius, & tandem concludit illum nihil
aliud agere quam ridere.*

- Dic Musa quid agat Canius meus Rufus?
Vtrum ne chartis tradit ille victuris;
Legenda temporum acta Claudianorum?
An quae Neroni falsus astringit scriptor?
An amulatur improbi iocos Phaedri?
Lasciuus elegis an seuerus Herois?
An in cothurnis horridus Sophocleis?
An otiosus in schola poetarum?
Lepore tinctos Attico sales narrat?
Hinc si recessit porticum terit templi,
An spatia carpit lentus Argonautarum?
An delicatae sole rursus Europae,
Inter tepentes post meridiem buxos,
Sedet ambulat-ue, liber acribus curis?
Titi ne thermis, an lauatur Agrippae?
An impudici balneo Tigillini?
An rure Tulli fruitur, atque Lucani?
An Pollionis dulce currit ad Quartum?
An aestuantes iam profectus ad Baias?
Piger Lucrino nauiculatur in stagno?
Vis scire quid agat Canius tuus? ridet.*

Libro undecimo in Parthenopaeum epigramma
te octuagesimoseptimo.

*Leniat, ut fauces medicus, quas aspera uexat,
Assidue tussis, Parthenopae tibi.
Mella dari, nucleos que iubet, dulcesque placentas,
Et quidquid pueros non finit esse truces.
At tu non cessas totis tussire diebus,
Non est haec tussis Parthenopae, gula est.*

De quinto genere epigrammatis, caput
decimum quintum.

Componuntur quaedam epigrammata quinto gene-
re, ea ratione, ut sibi met insistent, tota sint den-
sa, conferta, & multiplicia: quando ita singulis qui-
busque locis, & partibus res grauiter, & acute conse-
runtur, ut quous loco, & quouis parte sententia ter-
minari, concludique possit. Deducitur uero ut senten-
tia semper crescat. Hoc ingenijs felicibus usu euenit.
non quibuscunque. Nam magno artificio opus est, sin-
gulari acumine, & prudentia. Ego & si non unus uel
alterum qui omnes numeros in hoc genere exploat, re-
perio colligam certe aliquod apud Martialem, ex qui-
bus tu quid tibi in huiusmodi forma praestandum sit
intelligas. Martialis lib. 1. epigrammate 90. de Gellia.

*Amisſum non flet cum ſola eſt Gellia patrem ,
 Cum quis. adeſt iuſſae proſiliunt lacrymae .
 Non luget quisquis laudari Gellia quaerit ,
 Ille dolet uere qui ſine teſte dolet.*

Eodem libro epigrammate centefimo undeci-
 mo ad Olum.

*Cana eſt barba tibi, nigra eſt coma, tingere barbam
 Non potes, haec cauſa eſt, ſed potes Ole comã.*

Venuſtum illud centefimum quinquageſimum
 quartum de Catella Publij.

*Iſſa eſt paſſere nequior Catulli,
 Iſſa eſt purior oſculo columbae,
 Iſſa eſt blandior omnibus puëllis,
 Iſſa eſt carior Iudicis lapillis,
 Iſſa eſt deliciae catella Publi,
 Hanc tu ſi queritur, loqui putabis,
 Sentit triſtitiamque, gaudiumque,
 Collo nexa cubat, capitque ſomnos,
 Ut ſuſpiria nulla ſentiantur;
 Et deſiderio coacta uentris,
 Gutta pallia non ſefellit ulla,
 Sed blando pede ſuſcitat, toroꝛque.
 Deponi monet, & rogat leuari,
 Caſtae tantus ineſt pudor catellae,
 Ignorat Venèrem, nec inuenimus*

Dignum tam tenera uirum puella.
 Hanc ne lux rapiat suprema totam
 Pictam Publius exprimit tabella,
 In qua tam similem uidebis. Iffam,
 Ut sit tam similis sibi nec ipsa,
 Iffam denique pone cum tabella.
 Aut utramque putabis esse ueram,
 Aut utramque putabis esse pictam.

De sexto genere epigrammatis; caput
 decimum sextum.

Et hoc genus nobile, & magnificum, generosum,
 & splendidum, absolutum prudentia quadam,
 & aequalitate plenum: in quo cum grauitate uenu-
 stas miscetur: acumen cum lenitate temperatur: nu-
 merus quasi ibi natus uidetur, non aliunde eo desce-
 xus: non translatus ambitiose, aut labore quaesitus.
 In quo semper usque ad extremam conclusionem le-
 gentis animus est suspensus; cuius desiderium exple-
 tur sententiâ excepta. Conditur enim ex quaesita qua-
 dam argutia, & numerofo dicendi genere perficitur.
 In eo respondent aut partes partibus, aut extrema con-
 clusio superioribus omnibus. Ut illud in lufibus.
 Cur obscaena mihi pars sit sine ueste requiris,

Quaero

Quæro tegat nullus cur sua tela Deûs ?
 Fulmen habet mundi dominus tenet illud aperte,
 Haec datur aequoreo fuscina teſta Deo ?
 Nec Mauors illum, per quem ualet, occulit enſem,
 Nec latet in tepido Palladis haſta ſinu.
 Num pudet auratas Phæbum portare ſagittas ?
 Clam ne ſolet pharetram ferre Diana ſuam ?
 Num tegit Alcides nodofæ robora clauæ ?
 Sub tunicam uirgam, num Deus ales habet ?
 Quis Bacchum gracili ueſtẽ prætẽdere Thyſo ?
 Quis te celata cum face uidit Amor ?
 Nec mihi ſit crimen quod mêtula ſemper aperta eſt,
 Hoc mihi ſi telum deſit inermis ero.

Martialis uero de amphitheatro Dômitioni.
 Barbara Pyramidum ſileat miracula Memphis,
 Affidius iactet nec Babylona labor.
 Nec Triuiæ templo molles laudentur honores,
 Diſſimulet quæ Deum cornibus ara frequens.
 Aere nec uacuo pendentia Mauſolea
 Laudibus immodicis Cares in aſtra ferant.
 Omnis Cæſarèo cedat labor amphitheatro.
 Vnum pro cunëtis fama loquatur opus.

De septimo genere epigrammatis, caput
decimum septimum.

Septimum genus est amatorium molle, & placidū,
 Quod influat in sensus & moueat. Non tamen a-
 met turpitudinem, fugiatque illam obſcaenitatē,
 quam de industria ſectati ſunt plerique ſpurci, & ſoe-
 di homines, in componendo. qui ſua turpitudine ſeſe
 indignos effecerunt, qui ab ingenuis legantur. Re-
 ſpuunt enim aures caſtae, & honeſtae huiusmodi ef-
 frenatam libidinem, & hanc immoderatam impuden-
 tiam deteſtantur. Nam huiusce ſaeditatis auctores, nō
 modo ex hominum ſocietate expellendos putabat diui-
 nus Plato, ſed peſtes Reip. & carniſices iuuentutis
 uocabat. Quod & bonorum morum hoſtes, & caſti-
 moniae, integritatis, uerecundiae depopulatores quaſi
 quidam eſſent. Archilochum ob hanc ſoe ditatem Athe-
 nienſes de patria exterminarunt: Ouidium haec prae-
 clara doctrina in exilium perpetuū relegauit. obſcaeni
 itaque & ab honeſtate alieni uerſus non ſolū uiri Chri-
 ſtiani auribus ſunt indigni, ſed nobilis, & liberaliter
 educati, ſamae & dignitati pernicioſi. Tu ſi me audis,
 abſtine, ne ſi turpibus iſiſtas turpis ipſe euadas. epi-
 grammata turpia, obſcaena, inhoneſta, ut ſcopulum cui
 tabis componendo: leges ut linguae candorem, nito-
 rem

rem uersuum, numerorum uarietatem, in ueteribus notes; quoniam alia ipsorum fere non habemus. Quae inopia bonorum exemplorum efficit, ut ego ipse qui non modo turpia fugienda esse admoneo, sed ea etiam quae uel solam umbram habeant obscaenitatis relinquenda, utar aliquando in exemplis, quod noua asferre indignum iudico, uetera uix possum meliora colligere quam ea in quibus turpitudinis insit species. quod illi uidelicet in eo fuerunt ingeniosi in quo nobis perniciosos esse uidemus. Elige potius congruentem conuenientemque uitam, honestati instituere sine ijs, quam illis ducibus turpitudinem, foeditatemque prae te ferre. Corrumpuntur enim huiusmodi carminibus mores, uita deprauatur, homines pecudibus similes efficiuntur. Quid enim aliud quisque sit, quam id cuius uel lectioni studet, uel studio delectatur? Componantur tamen in hoc genere epigrammata, quae sint liberalia & ingenua, sint uerecunda, modesta, candida, culta, tersa, mollia, affectuum plenissima, & quam uariis est amantium affectus, tam uaria sint ipsa. Sint interdum mutila, & deficientia. Nam maxima amantis sapientia est, nonnunquam una amentia; quae exprimitur in epigrammate, dum uel sententiae deficiunt, uel sunt mutila, uel repetuntur. Cum uaria desideria exponuntur, multiplices, et continuae cogitationes, somnia, uisa,

praesagia,

praesagia, colloctiones fictae. Cauendum tamen est diligenter, ne sint frigida, languida, inculta, puerilia. Multa sunt apud Catullum huius generis, praeclara multa apud Martialem. Nam est hoc genus uarium & in eo poetarum antiquorum multa fuerunt praeclara. de quibus, quia sunt pleni libri scribendis exemplis superfedeo.

De octauo genere epigrammatis, caput
decimumoctauum.

Quoddam est genus iucundissimum, acutum & facetum, cum Echo in fine uersuum respondet, uel in medio, & sententiam uel illustrat eandem: uel diuersam exorditur. In hoc genere Latini fuerunt feliciores Graecis. Hoc compositionis genere poeta sibi magnam auditorum attentionem comparat, et uoluptatem efficit non mediocrem. In hoc genere illud est elegans, quoties extrema etiam uerba mutantur, & expectatio auditoris diuersa conclusione deluditur. uerbi gratia si sint nobiles non respondeat biles, sed uiles. Nam hoc modo uersus terminatur suauius. Qua nouitate maiorem inuentionis laudem consequitur poeta si concinne id efficiat, quam si ueteres imitando sequi studeat. Est illud elegans ueteris poetae: multa similia circumferuntur.

Quae

Quae celebrat Thermas Echo, et stagna alta Neronis
Deludit uoces concaua saepe meas.

Saepe hic Narcissum expecto simul illa moratur,
Si queror, haec queritur, si gemo, & illa gemit.

Quis nam clamor? amor. quis nam furor? uror.

Echo quae grauior paena in amore? mora.

Expectas Narcissum? ipsum. quae causa morandi?

Orandi. Num isthaec dicta notabit? abit.

Ad fuerat? fuerat. ne isthic? hic. quem fugit iste?

Is te. etiam me? Me. quod malum amare? mare.

Non ueniet? ueniet. quae spes? aes. Vincitur auro?

Auro. Victor ero prodigus aeris? eris.

Sunt pueri fragiles? Agiles. ui muneris? aeris.

Quis docet hoc? Echo, cum bene clamat, Amat.

Habetur etiam illud genus falsum, ornatum, & urbanum, cum res aliae, ex alijs quasi subordinantur cum nouitate aliqua. Quae nouitas mutati uerbi, uel syllabae, uel litterae habet leporem, ut illud.

Spernitur haereticis, pietasque, fidesque, Deusque,

Cur? quia non aliud uiuere, quam bibere est.

Illud hoc loco non puto esse praetermittendum, non esse uidelicet conuertendos numeros ad allusionem nominis. Quoniam nihil est stultius, nihil ineptius eo studio, cum habeas animi, corporisque dotes, & campum latissimum uirtutum, in quo possis euagari, & excur-

I rere.

rere. Nam facta argumentum suppeditant, res gestae, aetas, munia, dignitas, generis antiquitas, nobilitas, dicta, consilia, ornamenta alia, in quibus praedicandis finem non inuenies. Aliquando tamen ad uituperandum non inepte licebit uti, ut Ovidius

At cur non dicam Furia, te Guriam?

De epitaphio caput decimumnonum.

Sunt praeterea quaedam genera epigrammatis, quae Epitaphia dicuntur: quae fere in exornatione sunt posita. Est autem epitaphium inscriptio, quae in sepultura fit, quae docet, cuius ossa tegantur ea mole, quod eius plerumque nomen aetas, dignitas, munus, facta, & huiusmodi alia. More ueterum indicat Virgilius.

Et tumulum facite, & tumulo superaddito carmen.

Daphnis ego in siluis hinc usque ad sidera notus.

Epitaphium autem prius fuit oratio funebris, quae praeclara facinora, & res bene pro patria gestas uiri alicuius demortui, aut demortuorum aliquorum declarabat publico praeconio, quae habebatur ad tumulum uita functorum. Huiusmodi epitaphium extat apud Thucydidem; scriptum etiam reliquit epitaphium, siue funebrem orationem Diuinus Plato, quam ipse composuit in funere eorum, qui ob patriam obierunt. Illa
adeo

adeo probata fuit omnium consensu, ut institutum fuerit quotannis eam publice recitari. Haec oratio more ueterum modo uersu constabat, & dicebatur carmen inferiarum, siue parentalia; modo soluta oratione, & funebris oratio appellabatur. Nos hodie ea, quae ad sepulturam in demortuorum interitum componuntur epitaphia nominamus, siue illud incidatur, siue in librum referatur. Eius materia diuersa ratione tractatur, diuerso modo. pro imperatore, pro exercitu, pro Rege, pro publico magistratu, pro puero, pro sene, pro adulto, pro foemina: proprie, & apte accommodandum est. Aliquando per exclamationem: modo per interrogationem, ut nosmetipsos rogemus; ut expectemus responsionem; deinde percontemur alia: Ut loquamur cum urna, siue tumulo, petamus à nobis ipsis rationem cōsiliū nostri, significemus interdum quid nos loqui, quid silere cogat; quo dolore afficiamur: quod officium exigat, & uirtutes demortui postulent, loqui nos: quam uis impediatur luctus. Decet inuehi in mortem, in causam interitus: si pestis, si bellum, si casus, si aqua, si ignis, si mare, si ager, si uilla: licet excurrere in pericula detestando, accusando Parcas, in aetatem, in tempus, in Persephonen, in Ditem, in Solem, qui aspexit, & passus est; in lunam, in diem, qui non obduxit omnia nebulis; in partem anni, aestatem, hiemem &c.

*Num quid et hic pisces cepit? nō. ergo quid? Vrbes,
Magnanimos reges, oppida, regna, duces.*

*Dic quibus haec cepit Piscator retibus? alto
Consilio, intrepido corde, alacrique manu.*

*Qui tñ rapuere ducem? duo numina Mars, Mors.
Ut raperent quidnam compulit? Inuidia.*

*Nil nocuere tamen, uiuit nam fama superstes,
Quae Martem, & Mortē uincit, & Inuidiā.*

De Nænia caput uigesimum.

E Pitaphij nomine complectebantur ueteres Næniā, quo nomine deam funerum, etiam appellabant, ut Festus, & D. Augustinus docent. Dicebatur uero Nænia epitaphium, seu carmen, quod ad rogam canebatur, si uero sepulturae scriberetur, epitaphium. In Nænia multa dicebantur de eo, cuius combureretur corpus, more ueterum, uel tegeretur sepultura, quae ad commendationem, ad lamentationem, & luctum facerent. Sit illud optimū Næniae exemplum in quarto Aeneidos. Ubi Dido antequam sese in rogam conijciat, sibi carmen lugubre concinit, quod quemuis uel ferreum facile moueat.

Dulces exuuiæ, dum fata, deusque sinebat,

Accipite hanc animam, meque his exsoluite turis.

Vixi,

*Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi,
 Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
 Urbem praeclaram statui, mea maenia uidi,
 Vltæ uirum paenas inimico a fratre recepi,
 Felix, heu nimium felix, si litora tantum
 Nunquam Dardaniae tetigissent nostra carinae.
 Dixit, & os impressa toro, moriemur inultae?
 Sed moriemur ait. Sic sic iuuat ire sub umbras.
 Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
 Dardanius, & nostrae secum ferat omina mortis.*

De Epicedio caput uigesimum primum.

Epicedium erat carmen, quod pronuntiabatur in
 exequijs dum soluerentur iusta. Nam ut scribit
 Ammonius Epicedia sunt, quae laudem demortui con-
 tinent cum commiseratione. Dicitur uero Epicedium
 corpori non dum sepulturae mandato, quod semel tan-
 tum pronuntiatur, Epitaphia uero etiam anniuersaria
 erant, ut Athenis, ut & Artemisiae imperio, ad Mau-
 soleum mariti fiebat quotannis, Sit Epicedij exem-
 plum illud in nono libro Aeneidos, ubi mater cadauer
 filij Euryali alloquitur.

*Hunc ego te Euryale aspicio? tunc ille senectae
 Sera meae requies? potuisti relinquere solam.*

Crudelis?

Libro undecimo in Parthenopaeum epigramma
te octuagesimoseptimo.

Leniat, ut fauces medicus, quas aspera uexat.

Affidue tussis, Parthenopae tibi.

Mella dari, nucleosque iubet, dulcesque placentas,

Et quidquid pueros non finit esse truces.

At tu non cessas totis tussire diebus,

Non est haec tussis Parthenopae, gula est.

De quinto genere epigrammatis, caput
decimum quintum.

Componuntur quaedam epigrammata quinto gene-
re, ea ratione, ut sibi met instant, tota sint den-
sa, conferta, & multiplicia: quando ita singulis qui-
busque locis, & partibus res grauius, & acute conse-
runtur, ut quous loco, & quouis parte sententia ter-
minari, concludique possit. Deducitur uero ut senten-
tia semper crescat. Hoc ingenij felicitas usu euenit.
non quibuscunque. Nam magno artificio opus est, sin-
gulari acumine, & prudentia. Ego & si non unus uel
alterum qui omnes numeros in hoc genere expleat, re-
perio colligam certe aliquod apud Martialem, ex qui-
bus tu quid tibi in huiusmodi forma praestandum sit
intelligas. Martialis lib. 1. epigrammate 90. de Gellia.

*Amisſum non flet cum ſola eſt Gellia patrem ,
 Cum quis adeſt iuſſae proſiliunt lacrymae .
 Non luget quisquis laudari Gellia quaerit ,
 Ille dolet uere qui ſine teſte dolet .*

Eodem libro epigrammate centefimo undeci-
 mo ad Olum .

*Cana eſt barba tibi , nigra eſt coma , tingere barbam
 Non potes , haec cauſa eſt , ſed potes Ole comã .*

Venuſtum illud centefimum quinquageſimum
 quartum de Catella Publij .

*Iſſa eſt paſſere nequior Catulli ,
 Iſſa eſt purior oſculo columbae ,
 Iſſa eſt blandior omnibus puëllis ,
 Iſſa eſt carior Iudicis lapillis ,
 Iſſa eſt deliciae catella Publi ,
 Hanc tu ſi queritur , loqui putabis ,
 Sentit triſtitiamque , gaudiumque ,
 Collo nexa cubat , capit que ſomnos ,
 Ut ſuſpiria nulla ſentiantur ;
 Et deſiderio coacta uentris ,
 Gutta pallia non ſefellit ulla ,
 Sed blando pede ſuſcitāt , toro que
 Deponi monet , & rogat leuari ,
 Caſtae tantus ineſt pudor catellae ,
 Ignorat Venèrem , nec inuenimus*

Dignum tam tenera uirum puella.

Hanc ne lux rapiat suprema totam

Pictam Publius exprimit tabella,

In qua tam similem uidebis Iffam,

Vt sit tam similis sibi nec ipsa,

Iffam denique pone cum tabella,

Aut utramque putabis esse ueram,

Aut utramque putabis esse pictam.

**De sexto genere epigrammatis, caput
decimum sextum.**

Est hoc genus nobile, & magnificum, generosum,
& splendidum, absolutum prudentia quadam,
& aequalitate plenum: in quo cum grauitate uenu-
stas miscetur: acumen cum lenitate temperatur: nu-
merus quasi ibi natus uidetur, non aliunde eo defle-
xus: non translatus ambitiose, aut labore quaesitus.
In quo semper usque ad extremam conclusionem le-
gentis animus est suspensus, cuius desiderium exple-
tur sententia excepta. Conditur enim ex quaesita qua-
dam argutia, & numerofo dicendi genere perficitur.
In eo respondent aut partes partibus, aut extrema con-
clusio superioribus omnibus. Vt illud in lusibus.

Cur obscena mihi pars sit sine ueste requiris,

Quaero

Quaero tegat nullus cur sua tela Deûs ?

Fulmen habet mundi dominus tenet illud aperte,

Haec datur aequoreo fuscina testâ Deo ?

Nec Mauors illum, per quem ualet, occulit ense,

Nec latet in tepido Palladis hasta sinu.

Num pudet auratas Phaebum portare sagittas ?

Clam ne solet pharetram ferre Diana suam ?

Num tegit Alcides nodosae robora clauae ?

Sub tunicam uirgam, num Deus ales habet ?

Quis Bacchum gracili uastem praetendere Thyrsos ?

Quis te celata cum face uidit Amor ?

Nec mihi sit crimen quod mētula semper aperta est,

Hoc mihi si telum desit inermis ero.

Martialis uero de amphitheatro Domitiani.

Barbara Pyramidum sileat miracula Memphis,

Affiduus iactet nec Babylona labor.

Nec Triuiæ templo molles laudentur honores,

Dissimulet quæ Deum cornibus ara frequens.

Aere nec uacuo pendentia Mausolea

Laudibus immodicis Cares in astra ferant.

Omnis Caesarèo cedat labor amphitheatro.

Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

De septimo genere epigrammatis, caput
decimum septimum.

Septimum genus est amatorium molle, & placidū,
 quod influat in sensus & moueat. Non tamen a-
 met turpitudinem, fugiatque illam obſcaenitatē,
 quam de industria ſectati ſunt plerique ſpurci, & foe-
 di homines, in componendo. qui ſua turpitudine ſeſe
 indignos effecerunt, qui ab ingenuis legantur. Re-
 ſpuunt enim aures caſtae, & honeſtae huiusmodi ef-
 frenatam libidinem, & hanc immoderatam impuden-
 tiam deteſtantur. Nam huiusce ſaeditatis auctores, nō
 modo ex hominum ſocietate expellendos putabat diui-
 nus Plato; ſed peſtes Reip. & carnifices iuuentutis
 uocabat. Quod & bonorum morum hoſtes, & caſti-
 moniae, integritatis, uerecundiae depopulatores quaſi
 quidam eſſent. Archilochum ob hanc ſoeditatem Athe-
 nienſes de patria exterminarunt: Ouidium haec prae-
 clara doctrina in exilium perpetuū relegauit. obſcaeni
 itaque & ab honeſtate alieni uerſus non ſolū uiri Chri-
 ſtiani auribus ſunt indigni, ſed nobilis, & liberaliter
 educati, ſamae & dignitati pernicioſi. Tu ſi me audis,
 abſtine, ne ſi turpibus inſiſtas turpis ipſe euadas. epi-
 grammata turpia, obſcaena, inhoneſta, ut ſcopulum cui
 tabis componendo: leges ut linguae candorem, nito-
 rem

rem uersuum, numerorum uarietatem, in ueteribus notes; quoniam alia ipsorum fere non habemus. Quae inopia bonorum exemplorum efficit, ut ego ipse qui non modo turpia fugienda esse admoneo, sed ea etiam quae uel solam umbram habeant obscaenitatis relinquenda, utar aliquando in exemplis, quod noua asferre indignum iudico, uetera uix possum meliora colligere quam ea in quibus turpitudinis insit species. quod illi uidelicet in eo fuerunt ingeniosi in quo nobis perniciosos esse uidemus. Elige potius congruentem conuenientemque uitam, honestati instituere sine ijs, quam illis dubibus turpitudinem, foeditatemque prae te ferre. Corrumpuntur enim huiusmodi carminibus mores, uita deprauatur, homines pecudibus similes efficiuntur. Quid enim aliud quisque sit, quam id cuius uel lectioni studet, uel studio delectatur? Componantur tamen in hoc genere epigrammata, quae sint liberalia & ingenua, sint uerecunda, modesta, candida, culta, tersa, mollia, affectuum plenissima, & quam uarius est amantium affectus, tam uaria sint ipsa. Sint interdum mutila, & deficientia. Nam maxima amantis sapientia est, nonnunquam una amentia; quae exprimitur in epigrammate, dum uel sententiae deficiunt, uel sunt mutila, uel repetuntur. Cum uaria desideria exponuntur, multiplices, et cōtinuae cogitationes, somnia, uisa, praesagia,

praesagia, colloctiones fictae. Cauendum tamen est diligenter, ne sint frigida, languida, inculta, puerilia. Multa sunt apud Catullum huius generis, praeclara multa apud Martialem. Nam est hoc genus uarium & in eo poetarum antiquorum multa fuerunt praeclara. de quibus, quia sunt pleni libri scribendis exemplis supersedeo.

De octauo genere epigrammatis, caput
decimumoctauum.

Quoddam est genus iucundissimum, acutum & facetum, cum Echo in fine uersuum respondet, uel in medio, & sententiam uel illustrat eandem: uel diuersam exorditur. In hoc genere Latini fuerunt feliciores Graecis. Hoc compositionis genere poeta sibi magnam auditorum attentionem comparat, et uoluptatem efficit non mediocrem. In hoc genere illud est elegans, quoties extrema etiam uerba mutantur, & expectatio auditoris diuersa conclusione deluditur. uerbi gratia si sint nobiles non respondeat biles, sed uiles. Nam hoc modo uersus terminatur suauius. Qua nouitate maiorem inuentionis laudem consequitur poeta si concinne id efficiat, quam si ueteres imitando sequi studeat. Est illud elegans ueteris poetae: multa similia circunferuntur.

Quae

Quae celebrat Thermas Echo, et stagna alta Neronis
Deludit uoces concaua saepe meas.

Saepe hic Narcissum expecto simul illa moratur,
Si queror, haec queritur, si gemo, & illa gemit.

Quis nam clamor? amor. quis nam furor? uror.

Echo quae grauior paena in amore? mora.

Expectas Narcissum? ipsum. quae causa morandi?

Orandi. Num isthaec dicta notabit? abit.

Ad fuerat? fuerat. ne isthic? hic. quem fugit iste?

Is te. etiam me? Me. quod malum amare? mare.

Non ueniet? ueniet. quae spes? aes. Vincitur auro?

Auro. Victor ero prodigus aeris? eris.

Sunt pueri fragiles? Agiles. ui muneris? aeris.

Quis docet hoc? Echo, cum bene clamat, Amat.

Habetur etiam illud genus falsum, ornatum, & urbanum, cum res aliae, ex alijs quasi subordinantur cum nouitate aliqua. Quae nouitas mutati uerbi, uel syllabae, uel litterae habet leporem, ut illud.

Spernitur haereticis, pietasque, fidesque, Deusque,

Cur? quia non aliud uiuere, quam bibere est.

Illud hoc loco non puto esse praetermittendum, non esse uidelicet conuertendos numeros ad allusionem nominis. Quoniam nihil est stultius, nihil ineptius eo studio, cum habeas animi, corporisque dotes, & campum latissimum uirtutum, in quo possis euagari, & excurrere.

I rere.

rere. Nam facta argumentum suppeditant, res gestae, aetas, munia, dignitas, generis antiquitas, nobilitas, dicta, consilia, ornamenta alia, in quibus praedicandis finem non inuenies. Aliquando tamen ad uituperandum non inepte licebit uti, ut Ovidius

At cur non dicam Furia, te Guriam?

De epitaphio caput decimumnonum.

Sunt praeterea quaedam genera epigrammatis, quae Epitaphia dicuntur: quae fere in exornatione sunt posita. Est autem epitaphium inscriptio, quae in sepultura fit, quae docet, cuius ossa tegantur ea mole, quod eius plerunque nomen aetas, dignitas, munus, facta, & huiusmodi alia. More ueterum indicat Virgilius.

Et tumulum facite, & tumulo superaddito carmen.

Daphnis ego in siluis hinc usque ad sidera notus.

Epitaphium autem prius fuit oratio funebris, quae praeclara facinora, & res bene pro patria gestas uiri alicuius demortui, aut demortuorum aliquorum declarabat publico praeconio, quae habebatur ad tumulum uita functorum. Huiusmodi epitaphium extat apud Thucydidem; scriptum etiam reliquit epitaphium, siue funebrem orationem Diuinus Plato, quam ipse composuit in funere eorum, qui ob patriam obierunt. Illa adeo

adeo probata fuit omnium consensu, ut institutum fuerit quotannis eam publice recitari. Haec oratio more veterum modo uersu constabat, & dicebatur carmen inferiarum, siue parentalia; modo soluta oratione, & funebris oratio appellabatur. Nos hodie ea, quae ad sepulturam in demortuorum interitum componuntur epithia nominamus, siue illud incidatur, siue in librum referatur. Eius materia diuersa ratione tractatur, diuerso modo. pro imperatore, pro exercitu, pro Rege, pro publico magistratu, pro puero, pro sene, pro adulto, pro foemina: proprie, & apte accommodandum est. Aliquando per exclamationem: modo per interrogationem, ut nosmetipsos rogemus; ut expectemus responsionem; deinde percontemur alia: Ut loquamur cum urna, siue tumulo, petamus à nobis ipsis rationem consilij nostri, significemus interdum quid nos loqui, quid silere cogat; quo dolore afficiamur: quod officium exigat, & uirtutes demortui postulent, loqui nos: quam uis impediatur luctus. Decet inuehi in mortem, in causam interitus: si pestis, si bellum, si casus, si aqua, si ignis, si mare, si ager, si uilla: licet excurrere in pericula detestando, accusando Parcas, in aetatem, in tempus, in Persephonen, in Ditem, in Solem, qui aspexit, & passus est; in lunam, in diem, qui non obduxit omnia nebulis; in partem anni, aestatem, hiemem, &c.

*Consolari conuenit propinquos, amicos, socios: polliceri uitam beatam; precari quietem, gaudium, uitam perpetuam. Alloqui interdum saxum, tumultum, uia-
torem, lectorem, amicum quempiam, patriam, domū, familiam, & sic de ceteris. Nonnūquam colloquemur cum posteritate, ut non obliuiscatur laudis illius, & famae: accusabimus fortunae inconstantiam. Si sapiens, qui uita est sanctus, alloquemur Musas; Apollinem, Mineruam, Montes sacros Musis, fluuios, et patriae flumina, ut si Romanus, Tiberim; si Florentinus Arnum, si Neapolitanus Sebethum; Si miles, Martem, Bellonam; si sacerdos, antistes, uir iustus, pietatem, religionem, fidem, uirtutes omnes: si nau-
ta mare, & maris omnia, & sic de ceteris. Demon-
strabimus bona, quibus demortui perfruantur in bea-
torum contubernio; quid in terris consequantur, hono-
res, titulos, famam, memoriam sempiternam. Decla-
rabimus studia, aetatis gradus, dotes animi, facta, ingenium. Haec in uniuersum dicta sint, unde petatur argumentum componendi epitaphium. Sed praecipuas
epitaphij partes assignemus. Eae sunt potissimum lu-
ctus, laudes, consolatio, exhortatio, explicatio damni,
& iacturae, amplificatio rerum, ut desiderium amissi
augeatur: addenda tamen consolatio. Fuerunt uete-
rum simplicissima epitaphia nonnunquam, culta, & ele-
gantia.*

ganita. Illud poetae Pacuuij.
Adolescens tametsi properas, hoc te saxum rogat.
Ut se aspicias, deinde quod scriptum est legas.

Hic sunt poetae Pacuuij Marci sita.

Ossa: hoc uolebam nescius ne esset: Vale.
Illud Plauti.

Postquam est morte captus Plautus.

Comoedia luget; scena est deserta;

Deinde risus, ludus, iocus que & numeri,

Innumeri simul omnes collacrymarunt.

Illud Virgilij.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc

Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

Illud Diogenis Cynici, cuius signum sepulturae
appositum, erat canis.

Dic canis hic cuius tumulus? Canis. At canis hic quis?

Diogenes. Obijt? Non obijt, sed abiit.

Diogenes cuius pera penus: cui dolia sedes.

Ad manes abiit? Cerberas ire uetat.

Quonam igitur? clari flagrat qua stella leonis,

Additus est iuste nunc canis Erigonae.

Illud etiam non ignobile D. Alfonsi Aual
Marchionis Piscarij.

Quis iacet hoc gelido sub marmore? Maximus ille

Piscator, belli gloria, pacis honos.

Num

Num quid et hic pisces cepit? nō. ergo quid? Vrbes,
 Magnanimos reges, oppida, regna, duces.
 Dic quibus haec cepit Piscator retibus? alto
 Consilio, intrepido corde, alacrique manu.
 Qui tm̄ rapuere ducem? duo numina Mars, Mors.
 Ut raperent quidnam compulit? Inuidia.
 Nil nocuere tamen, uiuit nam fama superstes,
 Quae Martem, & Mortē uincit, & Inuidiā.

De Naenia caput uigesimum.

E Pitaphij nomine completebantur ueteres Naenīā,
 quo nomine deam funerum, etiam appellabant,
 ut Festus, & D. Augustinus docent. Dicebatur ue-
 ro Naenia epitaphium, seu carmen, quod ad rogum ca-
 nebatur, si uero sepulturae scriberetur, epitaphium. In
 Naenia multa dicebantur de eo, cuius combureretur
 corpus, more ueterum, uel tegeretur sepultura, quae
 ad commendationem, ad lamentationem, & luctum
 facerent. Sit illud optimū Naeniae exemplum in quar-
 to Aeneidos. Ubi Dido antequam sese in rogum conij-
 ciat, sibi carmen lugubre concinit, quod quemuis uel
 ferreum facile moueat.

Dulces exuuias, dum fata, deusque sinebat,
 Accipite hanc animam, meque his exoluite turis.
 Vixi,

*Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi,
 Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
 Urbem praeclaram statui, mea maenia uidi,
 Vltæ uirum paenas inimico a fratre recepi,
 Felix, heu nimium felix, si litora tantum
 Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinae.
 Dixit, & os impressa toro, moriemur inultæ?
 Sed moriemur ait. Sic sic iuuat ire sub umbras.
 Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
 Dardanus, & nostræ secum ferat omina mortis.*

De Epicedio caput uigesimum primum.

Epicedium erat carmen, quod pronuntiabatur in
 exequiis dum soluerentur iusta. Nam ut scribit
 Ammonius Epicedia sunt, quæ laudem demortui con-
 tinent cum commiseratione. Dicitur uero Epicedium
 corpori non dum sepulturae mandato, quod semel tan-
 tum pronuntiatur, Epitaphia uero etiam anniuersaria
 erant, ut Athenis, ut & Artemisiae imperio, ad Mau-
 soleum mariti fiebat quotannis. Sit Epicedij exem-
 plum illud in nono libro Aeneidos, ubi mater cadauer
 filij Euryali alloquitur.

*Hunc ego te Euryale aspicio? tunc ille senectæ
 Sera meae requies? potuisti relinquere solam.*

Crudelis?

*Crudelis ? nec se sub tanta pericula missum
Affari extremum miserae data copia matri ?
Heu terra ignota , canibus data praeda Latinis ,
Alitibusque iaces : nec te tua funera mater
Produxit : pressitve oculos , aut uulnera laui
Veste tegens , tibi , quam noctes , festina dies que
Urgebam , & tela curas solabar aniles .*

*Quo sequar ? aut quae nunc artes , auulsaque membra
Et funis lacerum tellus habet ? hoc mihi de te*

Nate refers ? hoc sum terraque , marique secuta ?

*Simile illud in extremo decimo , ubi Mezentius de-
plorat Lausi interitum ; & in undecimo , ubi uel Ae-
neas , uel Euander deplorant Pallanta immatura mor-
te praeruptum : quae non adiungo ne sim multus . Nō
nunquam in Epicedio est permixtum elogiū , ut eo loco .*

*Te nemus Angitiae , uitrea te Fucinus unda ,
Te liquidum fleuere lacus ? Quando uero ad tumulum
recitabatur , iam non Epicedium , sed Epitaphium no-
minabatur , ut illud Catulli ad fratris tumulum .*

Multas per gentes , & multa per aequora uectus

Aduenio has miseras frater ad inferias ,

Ut se supremo donarem munere mortis ,

Et mutum nequicquam alloquerer cinerem .

Quandoquidem fortuna mihi sese abstulit ipsum ,

Heu miser indigne frater adempte mihi .

Nunc

Nunc tamen interea prisco, quae more parentum
 Tradita sunt tristes munera ad exequias,
 Accipe fraterno multum manantia fletu,
 Atque in perpetuum frater aue, atque uale.

De Monodia, caput uigesimum secundum.

Monodia item in funere intelligebatur. erat autem
 carmen lugubre, quod ab aliquo uoce subtristi
 canebatur ad mouendos affectus, & eliciendas lacry-
 mas. Nec tamen idem est cum Threno de quo mox di-
 cemus; fuit enim Monodia quoties unus prodibat in
 medium, qui defuncti memoriam uoce moesta, & lugu-
 bri carmine prosequeretur; idque uel ad tibiam fiebat,
 uel uersu musicorum modulis temperato. Quod exem-
 plum subiiciam non inuenio, nisi ex choro Tragoediae
 desumam, ut illud apud Senecam in Hippolyto.

Huc huc reliquias uehite cari corporis
 Pondusque, & artus temere congestos date.

Hippolytus hic est? facinus agnosco meum,

Ego te peremi, neu nocens tantum semel

Solus ue fierem facinus ausurus parens,

Patrem aduocaui: munere en patrio fruor.

O Triste fractis orbitas annis malum,

Complectere artus, quodque donati est super,

K

Mise-

Miserande moesto pectore incumbens forte .
& quae sequuntur .

De Threno caput uigefimumtertium .

THrenus Latine sonat luctus; fuit genus carminis,
quo deflebant ueteres euerfionem urbium, ut in
diuinis litteris uatem sanctissimum uidemus deflere ca-
sum acerbum ciuitatis sanctae. Sed usus etiam latius
patet, ut ex inuentione intelligimus. Nam ut docet Pau-
sanias, cum Herculi succenseretur huius doctor, quod
uidelicet discipulus ineptior ad discendum esset; ille ita
commotus ingrato animo in doctorem saeuijt, atque in-
teremit; Ceteri Lini auditores carmine lugubri perem-
ptum doctorem deplorarunt. Id genus carminis usur-
parunt deinde praeficae, quae deplorandis uita fun-
ctis uictitabant. Habebant namque compositum car-
men accommodatum omnibus funeribus; quod cuius
funeri accommodabant. Mutatis enim nominibus ui-
ta functorum, & familiarium proprium faciebant. Vi-
get hodie is mos in Sicilia, & peruersa inueterauit con-
suetudo. Nam praeficae, pretio conducuntur, ut prae-
cinant uoce lugubri, quaedam carmina, ad quae eiula-
tu, & fletu cognati, & propinqui defunctorum respon-
deant. Quam consuetudinem tamen, ut indignam ijs,
qui

qui aeternam, in mortalem uitam esse consitentur sustulit lege Prætor optimus Ioannes Vega : quamuis deprauata licentia lege coerceri iure ad hanc diem potuit. Canebatur item Threnus in ipsa calamitate ab ancillis antequam cadauer terrae mandaretur, postea etiam quam conditum esset ; & anniuersarijs inferijs .

De Elogio, caput uigesimumquartum.

ELogium etiam dicebatur, quoties sententia aliqua numeris includebatur in commendationem, uel de restitutionem alicuius personae . Siue celebre aliquod dictum dignum memoria, quae alicuius contineret laudem, uel uituperationē ; ut Marcus Tullius, & Quintilianus docent. Refert illud Marcus Tullius in libro de Senectute . Solonis quidem sapientis Elogium est, quo se negat uelle suam mortem dolore amicorum, lamentis quae uacare . In prima uero quaestione Tusculana . Quid ipsa sepulcrorum monumenta ? Quid elogia significant, nisi nos futura cogitare . Elogium uero etiam est honoris significatio, quae ex poetae opinione, & iudicio proficiscitur, quale illud apud diuinum poetam in nono libro, de Niso, & Euryalo .

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt ,

Nulla dies unquam memori uos eximet aeno :

K 2 Dum

*Dum domus Aeneae Capitoli immobile saxum
 Accolet : imperiumque pater Romanus habebit .
 In detestationem illud in octauo libro Aenea-
 dos de Caco.*

*— Nequeunt expleri corda tuendo
 Terribiles oculos, uultum, uillofaque setis
 Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignes .
 Est illud simplicissimum Eloquium in imagi-
 ne Ennij poetae .*

*Aspicite ò ciues senis Ennij imaginis formam ,
 Hic cecinit uestrum maxima facta patrum .
 Illud compositum magis, & uenustum in li-
 bro secundo Aeneidos de Priamo .*

--- hic exitus illum

*Sorte tulit Troiam incensam, & prolapsa uidentē
 Pergama, tot quondam populis, terrisq; superbū
 Regnatorem Asiae, iacet ingens littore truncus
 Auulsumq; humeris caput, & sine nomine corpus.
 Nec uero locum elegantiores possum proferre, quam
 illum diuini poetae, in quo elogium complectitur in lau-
 dem filij, & detestationem parentis Mezentiij .*

*Filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter
 Non fuit excepto Laurentis corpore Turni .
 Lausus equum domitor, debellatorque ferarum
 --- dignus patrijs, qui laetior esses*

Imperijs,

Imperijs, & cui pater haud Mezentius esset.

De Aenis, caput uigefimumquintum.

Vetustissimum fuit Epigrammatis genus, quod
Hesiodus Aenum uocauit, in quo inessent fictio-
nes, & quasi quaedam picturae, & rerum imagines,
Cum aliud aperte prae se ferunt, aliud uero significāt,
& tacite profitentur, ut illud Horatij ad Brutum ode
decimaquarta libro primo.

O nauis referent in mare se noui

Fluctus; ò quid agis fortiter occupa

Portum: nonne uides ut

Nudum remigio latus,

Et malus celeri saucius Africo

Antennaeque gemant? ac sine funibus

Vix durare carinae

Possint imperiosius

Aequor? Non tibi sunt integra linea,

Non dij, quos iterum pressa uoces malo

Quamuis pontica pinus

Siluae filia nobilis,

Factes & genus, & nomen inutile:

Nil pictis timidus nauita puppibus

Fidit: tu nisi uentis

Debes

*Debes ludibrium caue ,
 Nuper sollicitum , quae mihi tedium ,
 Nunc desiderium , curaque non leuis ,
 Interfusa nitentes
 Vites aequora Cycladas .*

Huc etiam referunt ea Epigrammata , in quibus non modo animalia rationis , sermonisque expertia loqui fingimus , sed etiam uestes , enses , arma , ornamenta , instrumenta artium , & alia huiusmodi . Sed in his omnibus Epigrammatum generibus leges uetustatis obseruandas censeo ; quas in ueterum monumentis , & scriptis uidemus ; illud tamen animaduertamus , ut quam simplicissimo charactere , & forma deducamus rei gestae narrationem , uictoriae , familiae , patriae , & hanc puritatem nullo ambitionis studio custodiat diligenter , qui laudem uult consequi .

De Palinodia , caput uigesimum sextum .

Palinodeiam primus dicitur composuisse Stesichorus poeta Siculus . Erat autem Palinodia certum genus epigrammatis , siue epigramma totum in laude consumptum . Nam cum prius aliquem uituperasset poeta , cuius descriptionis eum penitusset , recantabat iterum , & eum , quem accusarat , laudabat rursus , & quae probra

probra coniecerat, eleuabat commendando, reuocabat-
 que sententiam negando quod assertum fuerat prius.
 Tale illud apud Horatium ode decima sexta lib. primo.

O matre pulchra filia pulchrior,

Quem criminosis cunque uoles modum

Pones. Jambis, siue flamma

Siue mari libet Adriano?

Non Dindymene, non adytis quatit

Mentem sacerdotum incola Pythius.

Non liberaeque, non acuta

Sic geminant Corybantes aera,

Tristes ut irae: quas neque Noricus

Deterret ensis, nec mare naufragum,

Nec saeuus ignis, nec tremendo

Jupiter ipse ruens tumultu.

Fertur Prometheus addere principi

Limo coactus particulam undique

Defectam, & insani Leonis

Vim stomacho apposuisse nostro.

Frae Thyesten exitio graui

Strauere, & altis Urbibus ultimae

Stetere causae, cur perirent

Funditus; imprimeretque muris

Hostile aratrum exercitus insolens.

Compesce mentem me quoque pectoris

Tentaui

*Tentauit in dulci iuuenta
 Feruor, & in celeres iambos
 Misit furentem; nunc ego mitibus
 Mutare quaero tristitia, dum mihi
 Dum mihi fias recantatis amica
 Opprobrijs, animumque reddas.*

*Haec, & huiusmodi ad Encomia reducuntur ut Paca
 nes, & scolia, de quibus alio loco, ut institutum ab-
 soluamus.*

De ijs rebus, quibus perfectum fiat epigramma,
 caput uigesimumseptimum.

Perficitur epigramma, & absoluitur suis numeris,
 ut quodcunque aliud poematis genus, duplici ra-
 tione, imitatione, & iudicio: quae tamen inter se co-
 pulata, non disiuncta intelligi uolo. Haec enim duo con-
 iuncta inueniantur, necesse est in eo, qui sit compositu-
 rus. Nam ijs duobus uniuersum fere negotium absol-
 uitur: cum ut imitemur, tum ut statuamus quid, &
 quatenus imitari debeamus: quae uel sit forma imita-
 di eligenda. Hoc fieri non potest quin prius poetam
 probemus, & imitandi speciem, siue ideam hanc, uel
 illam, & praestantissimam, & ingenio nostro accom-
 modatam, naturaeque aptam iudicemus. Quamuis
 enim

enim primi, quem sequerentur non habuerint, nobis tamen tantopere est necessaria imitatio, & expetenda, ut sine ea uix poetae nomen suffurari possimus. Nec enim hac tempestate illo studio, & contentione, qua ueteres, indagamus componendi rationem, & formam eligimus: sed quasi aliud agentes, operam uel exiguam ponimus in eo studio, in quo illi omne tempus, & aetatem collocabant. Adde quod inconstantia fortunae impeditur, temporum aduersa conditione, iniquis uicissitudinibus rerum. Nec inuitamur ijs praemijs, quibus illi, nec eo in honore est poetica, quo apud antiquos fuisse accepimus. Peregrini praeterea in linguam Latinam incidimus non modo qui extra Italiam, sed qui in ipsomet Latio nati educatique sunt. Quod si aurea illa, & florentissima Romani sermonis quasi aetate, cum linguae dignitas suam est quasi maturitatem consecuta, veteres illi singulari ingenio, & doctrina uiri nihil aggrediebantur sine imitatione: Nos hospites, & oscitantes sine ea quidquam magnopere admirandum posteris posse nos relinquere arbitrabimur? Nonne bonus ille, & urbanus poeta, qui imitatores seruum pecus uocat, & imitandi studium improbare uidetur, nonne inquam, is ipse sine imitatione ueterum putat nihil laudabile posse fieri? Nonne ijs praecipit in arte poetica ut nocturna, & diurna uerset manu auctorum Grae-

eorum uolumina is, qui aliquid admiratione dignum uult componere? Ille idem primum in ijs spatijs constitit, in quibus pedem posuerat Lucilius: ac uix ille uestigia impresserat, cum hic eisdem impressionibus gradum fixit. Epistolas uero composuit more Theognidis, & Phocyllidae. In lyricis nemo negat illum pedem ab imitandi ratione dimouisse; quod declarant loci innumeri de Graeco in Latinum sermonem mutati; ut per quos profecerat, admoneret per eosdem nos proficere posse, si ut ille, nocturna uersaremus manu, uersaremus diurna exemplaria Graeca. Sed in primis iudicium adhiberi conuenit in eo; ut optima quaeque seligamus ad imitandum. Ubi uero composuerimus, ea quasi peregrina perpendamus, & aestimeamus perinde ac si essent aliena. Videndum igitur diligenter est, quomodo ueteres animi sensa exposuerint, quae poetica iudicauerint, quae non: quo ordine, quibus luminibus, & figuris, quibus numeris, qua longitudine, qua ratione, & in singulis accommodemus epigramma nostrum. Illi paruis carminibus sententias exiguas item includunt, nos decorum inspicientes seruemus. Illi alia Iambicis, alia Hendecasyllabis, alia alijs numeris sunt complexi; conuenit nos proxime accedere, & bonos quosque imitando adaequare, si laudem consequi uolumus. sed de numeris deinde pauca erunt subiungenda.

Quomodo sit expoliendum epigramma,
caput uigesimumoctauum.

A Nimum censoris uult Horatius, sumat, qui recte
corrigere debet epigramma, & quoduis poema,
& illud laudat in Quintilio Varo, quod ille multa
aliter esse efferenda diceret, quam quae primo illo ar-
dore animi, & quasi impulsu protulisset; quod si corri-
gi uersus, & sententia non poterat; honestius iudica-
bat expingi omnino, quam in quo uitij aliquid inesset,
praetermittere; atque ideo delere iubebat. Diligen-
ter igitur curandum est, ne nos ille amor nostrarum lu-
cubrationum, & scriptionum decipiat, efficiatque ut
illa probemus, quae alioqui uitiosissima sunt. Nā sunt
ueluti quidam ingenij partus, ea, quae componis; ut
uero beneuolentia in liberos efficit, ut multa, quae in
alijs non toleraremus, in ipsis patiamur, laudemus, ef-
feramus. Et qui alioqui turpes sunt, & foedi nobis
formosissimi uidentur: ita nostrarum scriptionum ge-
stiens uoluptas, & amor plerunque nobis aciem men-
tis perstringit, ut ne errores quidem grauissimos uidea-
mus: qui in alijs ne excusationem quidem ullam acci-
pere uelimus. Cogitet igitur qui suum expolit epigram-
ma, illud exagitandum esse, & aestimandum alia tru-
stina, & statera, quam ea, quam adhibeat sui amor.

Exagitet ergo, & emendet, expoliat, limet: Multo enim est satius nos nostra studio, & diligentia corrigere, perfecta quae reddere industria, & labore, quam ut morosi lectores insectentur, uituperent, dilacerent. Hoc ut assequamur praestat ubi composuerimus remouere aliquandiu, & asseruare dum ille animi ardor deseruere sciat: qui nostra nobis commendat, nec sinit uitia uidere. Deinde uero ea ut si alicuius essent inimici insectemur, notemus inuentionem, dispositionem, & ordinem, uarietatem, locutiones, numeros, ieiunitatem, superflua, & quae uitiosa iudicauerimus conemur remouere. Quam apte, quam proprie dicantur animaduertamus: ne amplificare uolentes imminuamus, uel contra; applicemus omnia; perseueremus in similitudine, & in metaphora; in argumento ne misceamus multa aliena, ne ex quouis genere florum texamus corollas; sed omnia aequa bilance examinemus: & quae in alijs aut non probamus, aut non patimur, in nobis ne feramus. Deleamus, mutemus, expurgemus quamuis inuita recedant: nec tanti unum, uel alterum uersum faciamus, ut ordinem, & decorum paruipendamus; dummodo illum inseramus. Quoniam demonstrat hoc inopiam ingenij, & iudicij. Oportet poetam esse liberalem, nec nimis religiosum in mutando, & delendo etiam, quae multo labore composuit. Nec uero semel hoc studium

dum limandi est adhibendum; sed saepius. Iuvat etiā
audire sententiam eorum, qui in eo studio excellent,
quoniam semper sumus meliores iudices in alienis, quā
in nostris. Locutiones examinare adhibitis Lucretio,
Virgilio, Catullo, Tibullo, & Horatio. Numeros ad-
hibito in suo quoque genere principe poeta, decorum, et
ordinem expendere ex arte Rhetorica, cetera suo item
modo, & ratione. Hoc est, quod Horatius commendat
tantopere ut nonum prematur in annum. Non quod il-
la mora, afferat quicquam absolutioni, sed quia erit tē-
pus emendandi; expoliendique accuratius. Quemad-
modum uero singula debeamus expendere, non erit ab-
re si eandem rem à diuersis poetis tractatam subijcia-
mus, ut qui superior; qui inferior fuerit uidere possi-
mus, & quibus rebus id fuerit affectus, ut nos ad il-
lam perfectionem in componendo accommodemus, &
in emendando quid examinare debeamus animad-
uertamus.

Qua ratione examināda sint nostra poemata ue-
terum exemplo, caput uigesimum nonum.

Quo facilius, & commodius perfectum epigram-
ma componere queamus, & diligentiam expo-
liendi adhibere erit utilissimum conferre rem eandem à
diuersis

dinervis poetis explicatam, ut quomodo hic assequatur decorum, quia in re ille fuerit mancus, intelligamus: ut in alienis erroribus cautiores efficiamur, et aliorum periculis faciamus de nostro ingenio periculum. Sic fiet ut animaduersis uirtutibus aliorum, et quorundam cognitis uitij prudentiores euadamus. Iuuat etiam studio attentare, an aliqua quae ueteres sunt complexi, melius dici potuerint; quod tunc inspicimus, ubi quasi Penelopes telam reteximus. Verbi gratia. Describat Virgilius tempestatem, describant alij eisdem numeris, & forma compositionis; certent inter se: adhibeamur nos iudices, canant ipsi inter se, nos ut Palaemon canentes audiamus. Incipit Virgilius in 1. Aeneidos.

*Incubuerunt mari, totumque a sedibus imis
Una Eurusque, Notusque ruunt, creberque procellis,
Africus, & uastos uoluunt ad litora fluctus.*

*Insequitur clamorque uirum, stridorque rudentum.
Eripiunt subito nubes, coelumque, diemque
Teucrorum ex oculis ponto non incubat atra.*

*Intonuere poli, & crebris micat ignibus aether,
Praesentemque uiris intentant omnia mortem:*

Audimus horrorem tempestatis non modo re ipsa, quae exponitur, sed numeris ad eam rem aptis, exquisitis dictionibus, litteris, & syllabis, nihil ut elegantius posset describi & ante oculos poni. Audiamus Ouid.

Cum

Cum mare sub noctem tumidis albescere coepit
 Fluctibus, & praeceps spirare ualentius Eurus
 Ardua iam dudum dimittite cornua rector
 Clamat, & antennis totum subducite malum,
 Hic iubet impediunt aduersae iussa procellae.
 Nec sinit audiri uocem fragor aequoris ullam
 Hic rapit antennis, quae dum sine lege geruntur
 Aspera surgit hiems.

Conferamus inter se hos duos eandem rem pingentes.
 Non eo animo ut tam simus amentes, ut ueterum scri-
 pta uelimus reprehendere, qui utinam aliquando possi-
 mus satis admirari, praesertim ingeniosissimi poetae
 Ouidij. Sed tamen quia nemo est tam exigui ingenij,
 qui si duas res in eodem genere inter se conferat nesciat
 statuere, utra praestantior sit, & excellentior: ut
 possimus addiscere & bonos imitari utriusque carmina
 expendemus. Nec uero mirandum erit, si cum de epi-
 grammate agamus, Heroica carmina ad examinandum
 proponamus. Nam cum in id semel incumbamus, ut
 suis numeris absolutum epigramma qui fieri possit, ostē-
 dere conemur: nec habeamus duos, qui epigramma cō-
 posuerint eadem de re, & materia; ostendenda certe
 fuit ratio in poetis recte imitandi, et emendandi nostra
 iudicio, & ratione. Nam hinc facile perspiciemus, qua
 ratione nostra possimus expolire. Quocirca nemo no-
 strum

strum hoc studium reprehēdat, nemo accuset industriā: Adhibemur iudices, feramus sententiam de re, nomen poetae subtrahamus in praesentia, ne manibus Ouidij iniuriam uideamur facere. Quamuis ille sane si uixisset, ut erat ingenio, & copia, singulari, ita certe iudicio, & consilio erat futurus solerti in emendando, quod ipse de se testatur.

Emendaturus si licuisset eram.

Ferat ergo Palaemon sententiam auditis duobus poetis, diuino altero, altero ingeniosissimo. Certe rem expendet Palaemon, & eo magis admirabitur illius cantum, quo magis attenderit: tantumque inesse in eo concentum, ut uix sonus huius audiatur: intelligit: illum tam esse cultum, proprium, concinnum, ut lucem huic praeripiat. In primis tempestatis principium non minax, languet potius, & iacet, albescit enim unda etiā minima tempestate. Hoc uero non uidetur stare posse recte, sub noctem coepit albescere, & iam dudum rector clamat. Aut dormiebant nautae aut imperium recusabant, qui alioqui minimo signo soliti sunt per foros cursitare. At illud quomodo cohaeret, modo coepit mare albescere, iam fragor impedit nautas ne uocem audiant: iam procellae illos retardant ne possint uela colligere: tam erant inexperti, ut illico redderentur amenes? Ibi alias uteretur spondeis ad tarditatem. Hic u-

bet

bet impediunt aduersae iussa procellae : ut rem numeris significaret . Si hic rapit antennas, quomodo sine lege geruntur ? & quomodo aspera surgit hiems ? concinnior ille, uenustior, elegantior, non modo re, sed numeris, uerbis ipsis quot litteras caninas. R. ad illum horrorem, quot. s. ad sibilum quem uenti exprimunt : quid cum audimus .

Insequitur clamorq; uirum, stridorque rudentum . Nullum est uerbum ubi non sit. R. & uersus ipse pronuntiatu tempestatem ponit ob oculos; nonne illud caelumq; diemq; exprimit uim tempestatis ? quid illud ponto nox concubat atra. Ille uersus bis interruptus in monosyllabis cum collisione non significat illam intempestae noctis assiduam fulgurum iactationem interruptis nubibus ? Omitto reliqua ne sim multus . Lucanum eandem rem canentem audiamus libro quinto .

Inde ruunt toto concita pericula mundo
Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo
Core mouens aestus, iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat undas .
Occurrit gelidus Boreas, pelagusque retundit,
Et dubium pendet uento cui pareat aequor,
Sed Scythici uicit rabies Aquilonis & undas
Torsit, & abstrusas penitus uada fecit arenas,
Nec perfert pontum Boreas ad saxa, suumque
In fluctus cori frangit mare, motaque possunt
Aequora subductis etiam concurrere uentis,

M

Non

*Non Euri cessasse minas, non imbris atrum
 Aeolij iacuisse Notum sub carcere saxi
 Crediderim, cunctos solita de parte ruentes
 Defendisse suas uiolento turbine terras,
 Sic pelagus mansisse loco, nam parua procellis
 Aequora rapta ferunt, Aegæas transit in undas
 Tyrrhenum, sonat Ionio uagus Adria ponto.
 Ah quoties frustra pulsatos aequore montes
 Obruit illa dies, quam celsa cacumina pessum
 Tellus iusta dedit; non ullo litore surgunt
 Tam ualidi fluctus, alioque ex orbe uoluti
 A magno uenere mari, mundumque coercens
 Monstriferos agit unda sinus.
 Audiuimus canentem, iudicet ergo Palaemon an dignus
 hic uitula, & ille. Rem ubi examinarit trutina aequa,
 non dubito quin iudicet monstra potius eum peperisse,
 quam partum formatum; suisque conflatum membris,
 ordine, & ratione concinnum. Furere sene uidetur; non
 currere; sine habenis efferrī huc, atque illuc, nec posse con
 sistere: nescit refecare siluescētes frondes, ut fructus ma
 turescant, & colorentur suo sole; & decoro. Quae ino
 pia ingenij est eadem saepius inculcare, nec uariare nomi
 na: nec cohibere animi ardorem dummodo effervescenti
 cupiditati satisfaciat, in nugas desinere? quater paucis
 uersibus inculcatur nomen pontus; bis repetitur Vox
 Mare. quater aequora, ter pontus, ter Boreas, ter un
 da,*

da, his fluctus, ter pelagus, & alia, ubi Neptunus, ubi Doris, Thetis, Nereus, marmor, salum, fretum, Amphitrite, & cetera? Puderet bonum poetam tam breui spatium interiecto toties eadem nomina repetere. Quanto breuius ille rem amplificat, ut magis exaggerari non possit; hic dum uult extollere imminuit. Quam inepte tot hyperbolas: quam ridiculum illud de incredibili inundatione. Quae, & quanta repugnantia in dictis? Durum sane coercetur à molliori? Quae insania Corum opponere Boreae? qui enim retundit Boreas pelagus motum à Coro? Nam uterque adiacet septentrioni: Boreas quidem à latere uersus exortum solis: Corus uero à latere eiusdem uersus occasum. Itaque quicumque eorum impellat fluctus, ab alio repelli non possunt. Maioribus subiungit minora. Dicit adeo extolli mare uentis, ut imbrem in nubibus accipiat, atque usque adeo efferri, ut hauriat pluuias antequam decendant; deinde addit, nubila tanguntur uelis. Quorsum sit Apostrophe ad Corum? quorsum illa tarditas in uento, quasi inuitus ueniat exeret Atlanteo? Quid hoc mouens aestas, deinde furebat pontus, & erexerat undae? Cui occurrit Boreas? ob quam rem pendet aequor dubium? An interea dum deliberat, cui debeat obtemperare, non est tempestas? quae uerba cum suis substantiuus quam humilia, quam non apta, nec propria; qui fieri potest, ut Tyrrhenum mare transeat an Aegaeum cum antequam illi coniungant sit aliud interiectum, aliudq;

sortitum nomen. Quae nugae sunt hae? qui numeri? sanè si haec illa subtili bilance uelimus expendere hominis amentis esse potius putabimus, quam boni poetae; & eius qui dum gloriolam uult aucupari, ambireque famam admirantium quorundam, colligat Stultitiae suae testes. Vides igitur quātum intersit inter compositionem illius, & huius congeriem, & acervum rerum. Disce hac ratione superflua amputare, in rebus tibi non contradicere, nō ponere repugnantia, non amplificando maioribus minora subiungere, non contraria, non inculcare uoces easdem, non improprie loqui, non refarcire quibuscunque uerbis uersum; sed decore omnia, ita ut unum uerbum si tollas aut mutes corruat & canor ille uersus, & sententia infringatur. Vocemus alio nomine in iudicium iterum Virgilium alia in causa, & re illi conferamus alios in eadem materia, ut qui ille excellat, alij sint inferiores uidere possimus, & ad eam praestantiam nostra epigrammata accōmodare. Libro tertio Georgico: de Tauro sic Virgilius.

Pascitur, & magna silua formosa iuuenca,
 Illi alternantes multa uī praelia miscent
 Vulneribus crebris, lauit ater corpora sanguis;
 Versaque in obnixos, urgentur cornua, uasto
 Cum gemitu reboant siluaeque & magnus Olympus.
 Nec mos bellantes una stabulare; sed alter
 Victus abit, longeque ignotis exulat oris
 Multa gemens, ignominiam, plagasque superbi
 Victoris,

Victoris, tum quos amisit inultus amores:
 Et stabula aspectans regnis excessit auitis.
 Ergo omni cura vires exercet, & inter
 Dura iacet pernox instrato saxa cubili
 Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta:
 Et tentat sese: atque irasci in cornua discit,
 Arboris obnixus trunco, uentos que laceffit
 Jectibus: & sparsa ad pugnam proluit arena.
 Post ubi collectum robur, vires que receptae:
 Signa mouet, praeceps oblitum fertur in hostem.

Audire licet canentem iam Lucanum eadem de re
 in libro secundo.

Pulsus ut armentis primo certamine taurus;
 Siluarum secreta petit, uacuos que per agros
 Exul in aduersis explorat cornua truncis.
 Nec redit impastus, nisi cum cernice recepta
 Excussi placuere tori, mox reddita uictor
 Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris,
 Inuito pastore trahit. -----

Audiamus duos alios poetas eandem rem canentes, qui-
 bus auditis facile erit cognoscere, quis eorum modulatus,
 & dulcius canat, & naturae rei accommodatius. Statius
 in libro secundo Thebaidos, sic.

----- Veluti dux taurus amata

Valle carens, pulsum solito, quem gramine uictor
 Iussit ab erepta longe mugire iuuenta:

Cum

Cum profugo placuere tori ; ceruix que recepto
 Sanguine magna redit : fractaeque in corpore uires ;
 Bella cupit ; saltus que & capta armenta reposcit.
 Jam pede, iam cornu melior. pauet ille reuersum
 Victor : & attoniti uix agnouere magistri.

Audiamus mox Valerium Flaccum libro secundo
 Argonauticon.

qualis per pascua uictor
 Ingreditur, tum colla tumens, tum celsior ore
 Taurus, ubi assueti pecoris stabula alta reuifit,
 Et patrium nemus, & bella quos ultus amores.
 Nescio qui sonus, & qui concentus remaneant in auri-
 bus illius primis carminibus ; ut etiam auditis his, non ef-
 fluxerit illa armonia. An quia ille rem intuitus, & natu-
 ram tauri melius cantum accommodarit rebus ipsis ? An
 quia uenustius, & concinnius singula sit complexus ? An
 quia sincerius loquitur, & proprius ? An quia numero-
 sior illius oratio quaesito modis ipsis decoro ? An quia
 ita suis omnibus absoluta numeris nihil nec mens in re,
 nec aures in concentu requirant ? Illa mihi ita iucunda
 uidentur ut spiritu suo, & succo sese insinuent in animu,
 influant, delectent. Ubi audio Lucanum languidum ne-
 scio quid sentiunt aures, & frigidum ; Deinde pingue
 sane sonans, ut qui enim fieri potest ut taurus uictor co-
 mitetur alios tauros, at illud ceruice recepta nescio an pro-
 prie dicatur. Statius hunc imitatus multa uerba illius
 transtu-

translulit, quo rem deterius persequeretur. Flaccus sane melius, quia magis accedit ad maiestatem Virgilianam: sed tamen longo intervallo superat ille taurus hos tenuibus uiribus inuencos. Quoniam & mature omnia, & d. core profert, uerba propria, res naturae consentaneas, numeros idoneos, stilum dicendi non alienum, non effutit quidquid in buccam uenit, sed quid rei conueniat, & loco attendit. Faciamus periculum alia in re, ut melius intelligatur hoc, quod uolumus, ut totum hoc negotium absoluiamus. Virgilius de quo libro tertio Georgico.

Continuo pecoris generosi pullus in aruis.

Altius ingreditur, & mollia crura reponit.

Primus, & ire uiam, & flumios tentare minaces.

Audet, & ignoto sese committere ponto.

Nec uanos horret strepitus, illi ardua ceruix,

Argutumque caput, breuis aluus, obesaque terga,

Luxuriatque toris animosum pectus, honesti

Spadices, glaucique. Et mox.

--- Tum si qua sonum procul arma dedere

Stare loco nescit, micat auribus, & tremat artus,

Collectumque premens uoluit sub naribus ignem.

Densa iuba, & dextra iactata recumbit in armis.

At duplex agitur per lumbos spina cauatque

Tellurem, & solido grauitur sonat ungula cornu.

Et mox.

Jamque humiles, iamque elati, sublime uidentur

Aera

*Aera per uacuum ferri, atque assurgere in auras,
Nec mora; nec requies ---*

Lucanus in quarto.

*Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos
Ora tenens, spargitque iubas, & surrigit aures
Incertoque pedum pugnat non stare tumultu.
Fessa iacet ceruix, fumant sudoribus artus,
Oraque proiecta squallent arentia lingua,
Pectora rauca gemunt, quae creber anhelitus urget,
Et defecta grauis longe trahit ilia pulsus,
Siccaque sanguineis durefcit spuma lupatis
Iamque gradum neque uerberibus, stimulisq; coacti,
Nec quamuis crebris iussi calcaribus addunt.*

Silius Italicus in libro decimo.

*Sic ubi profiliuit Pisæo carcere praeceps
Ante suos ut uictor equus, curritque per auras
Non solum ante alios, sed etiam (mirabile dictu)
Haud ulli durant uisus aequare uolantem.*

Claudianus in Nuptijs Honorij.

*Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
Sollicitauit odor, tumidus, quatiens que decoras
Curuata ceruice iubas Pharsalia rura
Peruolat, & notus tinnitu flagitat annos
Naribus accensis, mulcet secunda magistros
Spes gregis, & pulchro gaudent armenta marito.*

Primus,

Primus, & ultimus hic aures demulcent magis quam illi duo intermedij: certe quia inest in illorum cantu aliquid, quod & animum iucunda rei expositione excitet, & aures suavi concentu recreet, & intimos sensus influat. Ac de Virgilio nemo dubitat quin hoc, & in quouis certamine, ut generosus equus palmam reportet, qui iam metas absolutionis totius contingat, cum alij ne dum carceribus egrediantur, ut vere sit ille generosus equus de quo ipse tam suauiter canit.

Jamque humilis, iamque elatus sublime uidetur
Aera per uacuum ferri atque assurgere in auras.

Nec mora, nec requies.

Ita rebus accommodat ingenium, ita numeris utitur idoneis, uerbis proprijs, locutionibus in rem aptis, nihil ut requiras. At Lucano si Dij qualem dederunt mentem, dedissent facultatem praeclare certe cum bono, & sonora quaedam amante poeta actum esset. Sed unum illud non probabit, qui legerit Virgilium, peregrinitatem quandam, & sermonis quasi quandam improprietatem, qui quatit saxa, quomodo ferit ora uexantia frenos, quid pugnat non stare tumultu pedum, quid subrigit aures, & spargit iubar, & fessa iacet ceruix. Quid illud ora proiecta squalent arenaria lingua, hoc diceret de cane in medio calore solis,

N

& di-

Et diceret humiliter quam res postulare, quomodo
 gemunt pectora; tu alia examina ne uideantur gran-
 diloquium poetam accusare. At Silius Italicus illi
 par, et aequalis, mirabile dictu est, quam currat
 ipse per auras, nec firmet pedem, ubi necesse est.
 Mirabile dictu quam languide, quam non uolent uer-
 sus, quam asperere, quam improprie uerbum durant
 aequare. Nec enim oculus durat aequare currentem.
 Elegantius certe Claudianus, qui illam ideam Vir-
 gilianam inspexit. Tu si haec, et alia inter sese confe-
 ras quid in hoc, quid in illo desideretur uidebis, et
 quod in alijs requiris, in te ne alij notent, curabis.
 Turpe est enim in eo peccare, in quo alium accuses, et
 ibi esse negligentem, ubi alterius negligentiam flagi-
 tes. Compone caute, considerate, mature, adhibe iu-
 dicium; emenda prudenter, noli tuos ita demulcere
 partus, ut etiam quae uitiosa sunt, ames. Noli imi-
 tari feles, qui quoniam partum celerrime edunt, cae-
 cum pariunt: Cogita tunc te sat cito componere, cum
 sat bene hoc praestas. Da operam ut nihil tibi exci-
 dat, quod non sit bene cohaerens, et cuius non possit
 reddi certa ratio. Non putes in eo esse omnia, si qua-
 cunque de re epigramma facile componas. Sed cogita
 diligenter tibi quodcunque esse emendandum, corri-
 gendum, limandum. Ne sis parcus in delendo, sed
 quae

quae dissonant, nec numerorum legibus quadrant,
nec concinnè dicuntur, oblitera, muta, adde, deme,
uerte, expende, & male formatos redde iterum in-
tudi uersus, nihil nisi perfectum ama: Cetera con-
temne.

Quomodo explicari debeat res uel iam ab
alijs tractata, uel noua, caput
trigesimum.

QUI aliquid praeclarum in arte poetica sunt af-
secuti omnes sese ad imitationem composuerunt:
sed duo illa requiruntur ars, & natura, ut Horatius
admonet in arte poetica; quoniam nec studium sine di-
uite uena, nec rude quid prodest ingenium. Utraque
res coniancta uberrimos fructus affert. Si enim
Zeuxis ille Heracleotes dum Crotoniatis Helenam
uult effingere, quo uenustiore formaret, plures uir-
gines unum in locum uoluit conuenire, ut ex quali-
bet aliquid praeclarum in imagine sua imitaretur,
aequum certe est nos illos naturae optimos opifices imi-
tari, ita tamen, ut quid deceat uideamus. Est imita-
tio studium quoddam comparandi similitudinem ex-
cellentium scriptorum: sed hanc polo seruitutem esse,
nihil ut possis de tuo addere: quoniam hac ratione ni-

hil admiratione dignum unquam efficies. Volo in studio cum ueteribus curras, sed nolo ut pedem ponas in eorum uestigijs, quia nec praeuidentem consequeris, nec palmas reportabis unquam, & de ijs, qui huic seruituti sunt addicti est accipiēda illa Horatij sentētia.

O imitatores seruum pecus.

Quod etiam significat in arte

Nec desilies imitator in arctum.

Sed ex alia parte non ita tamen naturae facultatem euagari sines, ut omnia de tuo parum, aut nihil imitando alios componas. Sed serua hanc legem. si trāctaueris aliquid ab alijs poetis iam explicatum, dabis diligenter operam, ut non fumum ex fulgure, sed ex fumo dare lucem cogites: elabora omni animi contentione, ut illis splendorem adiungas, tenebras non offundas; adde uenustatem, elegantiam, numeros, alioqui non aggrediaris sed nouam materiam assume. Vide quemadmodum Virgilius tractet eandem rem ab alio poeta, non modo Graeco, sed Latino tractatam; nec tamen det fumum ex fulgure: sed cum omnium iudicio sit Valerius Catullus, ut quam maxime cultus; longo tamen interuallo superatur a Virgilio in eare, in qua hic illum est imitatus. Nam Catullum imitatus Virgilius in quarto. certe uicit. Ariadnae namque lamentum exprimit in sua Didone, sed

sed quanto elegantius; quanto prudentius, quod ex
utroque tu facile conijcies. Sic Catullus in carmine
de nuptijs Pelei, & Thetidos, introducit Ariadnam
accusantem Theseum.

Siccine me patrijs abductam perfide ab oris

Perfide deserto liquisti in littore Theseu.

Siccine discedens neglecto numine Diuum

Immemor ab deuota domum periuria portas?

Nulla ne res potuit crudelis flectere mentis

Consilium? tibi nulla fuit clementia praesto.

Immite ut nostri uellet miserescere pectus?

At non haec quondam blanda promissa dedisti

Voce mihi; non hoc miseram sperare iubebas,

Sed connubia laeta, sed optatos Hymenaeos

Quae cuncta aerij discerpunt irrita uenti.

Tum; iam nulla uiro iuranti femina credat:

Nulla uiri speret sermones esse fideles.

Qui dum aliquid cupiens animus praegestit apisci,

Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt.

Sed simul ac cupidae mentis satiata libido est,

Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.

Certe ego te medio uersantem turbine leti

Eripui, & potius germanam amittere creui

Quam tibi fallaci supremo in tempore deesse.

Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusque

Praeda,

Praeda, nec iniecta tumulabor mortua terra.
 Quae nam te genuit sola sub rupe leena?
 Quod mare conceptum spumantibus expuit undis?
 Quae syrtis, quae scylla uorax, quae uasta carybdis?
 Talia qui reddis pro dulci praemia uita,
 Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,
 Saeva quod horrebas prisca praecepta parentis:
 Attamen in uestras potuisti ducere sedes,
 Quae tibi iucundo famularer, cerua labore.
 Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror aruis
 Externata malo, quae nullis sensibus aethae
 Nec missas audire queunt, aut reddere uoces.
 Ille autem prope iam medijs uersatur in undis;
 Nec quisquam apparet iacua mortalis in alga:
 Sic nimis insultans extremo tempore saeva
 Fors etiam nostris inuidit questibus aures.
 Iupiter omnipotens; utinam nec tempore primo
 Gnosia cecropiae tetigissent litora puppes.
 Indomito nec dira ferens stipendia tauro
 Perfidus in Cretam religasset nauita funem.
 Nec malus hic celans dulci crudelia forma
 Consilium nostris quaesisset sedibus hospes.
 Nam quo me referam? quali spe perditam nitar?
 Isthmeneos ne petam montes? At gurgite lato
 Discernens patriam truculentum diuidit aequor.

An patris auxilium sperem? quem ne ipsa reliqui,
Respersum uiuerem paterna caede secuta?
Coniugis an fido consoler memet amore?
Qui ne fugit lentos incuruans gurgite remos?
Praetereo litus, nullo sola insula tecto.
Nec patet egressus pelagi cingentibus undis.
Nulla fugae ratio, nulla spes; omnia muta,
Omnia sunt deserta: ostentant omnia letum.
Non tamen ante mihi languescent lumina morte,
Nec prius a fessio secedent corpore sensus,
Quam iustam a Diuis exposcam prodita multam.
Caelestumque fidem postrema comprecet hora.
Quare facta uirum multantes uindice poena
Eumenides, quibus anguineo redemita capillo
Frons expirantis praeportat pectoris iras,
Huc huc aduentate, meas audite querelas.
Quas ego ue miserae extremis proferre medullis
Cogor inops, ardens amenti coeca furore.
Quae quoniam uere nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum uanescere luctum:
Sed quali solam Theseus me mente reliquit,
Tali mente Deae funestet seque, suosque
Haec Virgilius intuitus Didonem suam in Ae-
neam ita loquentem introducit.
Dissimulare etiam sperasti perfide tantum.

Posse

Possē nefas? tacitus quē mea decedere terra?
 Nec te noster amor, neque te data dextera quondā,
 Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
 Quin etiam hiberno moliris sidere classē?
 Et medijs properas Aquilonibus ire per altum
 Crudelis, quid? si non arua aliena, domos quē
 Ignotus peteres, & Troia antiqua maneret?
 Troia per undisonum peteretur classibus aequor.
 Me ne fugis? per ego has lacrimas, dextrāq; tuā te
 Quando aliud mihi iam miserae nihil ipsa reliqui.
 Per connubia nostra, per inceptos Hymeneos
 Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
 Dulce meum, miserere domus labentis, & istam
 Oro (si quis adhuc precibus locus) exue mentem
 Te propter libycae gentes, Nomadumquē Tyranni
 Odere, insensū Tyrij te propter eundem,
 Extinctus pudor, & qua sola sidera: adibam
 Fama prior, cui me morientem deseris hospes?
 Hoc solum nomen quoniam de coniunge restat.
 Quid moror? an me Pygmalio dum moenia frater
 Destruat, aut captam ducat Getulus Iarbas?
 Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset
 Ante fugam soboles: si quis mihi paruulus aula
 Luderet Aeneas, qui te tantum ore referret,
 Non equidem omnino capta, aut desertā uiderer.

Nec

Nec tibi Diua parens, gn̄is, nec Dardanus auctor
 Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
 Caucasus, Hyrcanaeque admorunt ubera tigres.
 Nā quid dissimulo, aut quae me ad ~~maura~~ *majora* referuo?
 Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
 Nū lacrimas uiētus dedit, aut miseratus amātē est?
 Quae quibus anteferā? Jam iā nec maxima Iuno,
 Ned saturnius haec oculis pater aspicit aequis.
 Nusquam tuta fides, eiectum litore egentem
 Excepi, & regni demens in parte locaui,
 Amissam classem, socios a morte reduxi
 Heu furijs incensa feror, nunc augur Apollo,
 Nunc lyciae sortes, nunc & Ioue missus ab alto
 Interpres Diuum fert horrida iussa per auras.
 Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
 Sollicitat; nec te teneo, neque dicta refello.
 I, sequere Italiam uentis, pete regna per undas.
 Spero equidem medijs (si quid pia numina possunt)
 Supplicia hausurum scopulis, & nomine Dido
 Saepe uocaturum; sequar atris ignibus absens.
 Et cum frigida mors anima seduxerit artus
 Omnibus umbra locis adero. dabis improbe poenas.
 Audiā, & haec manes ueniet mihi fama sub imos.
 Multa alia deinde subiungit uenustissime, quae tu
 leges in quarto, ut intelligas quomodo imitari debeas,
 O dum

dum eandem rem tractas, quam tractarunt iam ante te alij ueteres poetae. Maro certe nihil est aggressus, in quo non haberet, quem imitando sequeretur du-
cem, ac ideo eam laudem est consequutus, ut et si Theocriti Siculi poetae non potuit assequi sales, acumen, uim, superarit tamen longo interuallo Hesiodum, Homero-ue par potius fuerit, et aequalis, quam inferior. Nihil ego sane puto esse causae cur Ouidius Naso singularis ingenij, et copiae uberrimae uir, non singularem tamen sucrit consecutus in scribendo gloriam; nisi quod tantum naturae suae indulgere uoluit, ut nimia eius copia tãquam extra ripas diffliceret; quae certe poetarum bonorum imitatione fuit coercenda, ut pares fructus opinioni de se concitatae afferret. Si aggressus fueris genus componendi nouum, uide qui poetae ueteres adipiscantur laudem compositionis, et ijs utere legibus in tua scriptione, aut non dissimilibus. Ab-
stinebis a fabulis in epigrammate quantum fieri poterit: quoniam in antiquis nullus iam est lepor: in nouis quia ignotae odium potius. Pro fabulis sint sententiae dulces, graues, nouae, iucundae, placidae, non languidae, non affectatae, non nimis frequentes. Illas dum numeris includis adhibe iudicium. Paruas sententias numerorum genere include paruo, maiores Elegiaco, siue Heroico uersu, et sic de ceteris. Ne in-
seras

seras uoces sine iudicio, uel si uenustae, uel si sint peregrinae, uel poeticae, alio flexu, quam boni poetae, uel saecula politiora adhibuerunt.

Haec habui de hoc ornatissimo poematis genere dicere; nec quidquam aliud in presentia uenit in mentem quod in rem esse uideatur; quae si utilia sint litterariae familiae, tibiq; Rex optime et potentissime non ingrata futura; id sane in meis rebus secundis adnumerabo; agamque immortalī Deo gratias immortales, cuius ope cogitationes nostrae nituntur magis, quam ulla facultate mea. Quod si utiliora cuipiam in mentem uenerunt de toto hoc genere eum ego oratum, obtestatumque uolo, ut quae nos non potuimus ob ingenij inopiam assequi, ipse utilitati communi consulens, & haec emendet, & sua det in lucem. Nos enim utilitatem, non laudem spectamus.

F I N I S.

